

חוברת למידה לבגרות. תפילה כמפגש - נחושתן מרים.

שער א- מבוא לתפילה.

א. פתיחה

בפרק זה נפגוש דמויות בתנ"ך שהתפללו לפני שנקבעה תפילה מסודרת בהלכה. השאלות העיקריות העולות בחלק זה הם: מה הביא אותם להתפלל? האם היה נוסח לפנייהם? האם התפילה הייתה מאורגנת בזמנים ובציבור? בין המתפללים במקרא היו: אברהם, יעקב, רבקה, חנה, שלמה, שמשון ועוד. נעמוד על ההבדל בין תפילה חופשית לתפילה ממוסדת.

שאלות:

1. עיין בעמ' 12-13. הבא דוגמאות לאנשים שהתפללו במקרא, מה הביא כל אחד מהם להתפלל? מה המשותף לכל המצבים?

יעקב חוזר לארץ ישראל לאחר שברח מפני אחיו. יעקב יודע שעשיו נוטר לו ורוצה להורגו. יעקב מכין את עצמו למפגש. ההכנות כוללות גם תפילה. הוא פונה לקב"ה ואומר: "הצילני נא מיד אחי מיד עשיו, כי ירא אנוכי אותו...".

מרים ואהרון נענשים לאחר שדברו על אשתו של משה. משה פונה לאל ומבקש על אחותו לאחר שלקתה בצרעת במלים הבאות: "אל נא רפא נא לה".

שלמה זכה לבנות את בית המקדש. בחנוכת הבית נושא שלמה תפילה ארוכה, שבחלקה הוא מודה לה' שזיכה לבנות לו בית. רוב התפילה כוללת בקשה מהקב"ה שיקבל תפילתם של אנשים שיתפללו במקדש. רעב, יציאה למלחמה, תפילת הגוי ועוד

המשותף לתפילות אלה:

התפילה היא ספונטאנית.

התפילה היא אישית ואינה מנוסחת.

אין לה זמן קבוע.

התפילה מבטאת את צרכיו של אותו פרט. היא יכולה לבטא, הודאה, שמחה, בקשה, ועוד.

2. ישנם שני אופנים לתפילה "תפילה חופשית" ו"תפילה ממוסדת". הגדר כל אחת מהם? ציין מאפיינים לכל אחת מהם?

התפילה חופשית – תפילת היחיד שנאמרת מתוך הלב בשעת התרגשות. אינה מנוסחת ונאמרת בכוונה,

תפילה ממוסדת היא תפילה שנקבעה ע"י החכמים, היא מנוסחת, נאמרת בזמנים קבועים ולעיתים יש בה חסרון כוונה.

ב. מצוות התפילה:

בחלק זה נדון בשאלה הבאה: האם יש חיוב להתפלל מן התורה בכל יום. שתי גישות שונות יוצגו כאן. גישת הרמב"ם לעומת גישתו של הרמב"ן.

עיין במקורות המופיעים בעמ' 14 וענה.

3. מהו הפסוק המרכזי עליו מסתמכים כדי ללמוד חיוב תפילה מן התורה?
"ולעבדו בכל לבבכם"

4. כיצד מפרש המדרש (ספרי) את הפסוק "לעבדו בכל לבבכם"?
עבודה שבלב היא תפילה. (אין הכוונה לעבודת הקורבנות)

5. הרמב"ם: מה מקורה של מצוות תפילה לשיטתו? מה הם ההלכות הקשורות לתפילה שהן מדרבנן?
החיוב להתפלל בכל יום הוא מן התורה. הפירוש למילה "עבודה שבלב" הוא תפילה.

ההלכות מדרבנן הם : זמני תפילות, מנין תפילות ונוסח תפילות?

6. רמב"ן: מה מקורה של התפילה לשיטתו? במה מסופק הרמב"ן? כיצד מפרש את הפסוק "לעבדו בכל לבבכם"?

מקורה של התפילה לשיטת הרמב"ן הוא מחכמים וזאת על פי הכתוב במסכת ברכות הוא מפרש את הצו לעבדו בכל לבבכם שתהיה כל עבודתנו לאל מתוך כוונה שלמה.. הרמב"ן מסופק אפילו לגבי החיוב של מצוות בשעת צרה אם היא מהתורה.

7. מהי אסמכתא?

חכמים קובעים הלכה ומצמידים אותה לפסוק על מנת שזכור אותה. לדוגמא: חכמים חייבו להתפלל וכדי שזכור הצמידוה לפסוק: "לעבדו בכל לבבכם"

התפילה - חסד או חובה.

בחלק זה נראה את התפיסה שעומדת בבסיס מחשבתו של כל אחד מן החכמים לגבי עניינה ומגמתה של התפילה.

8. הרמב"ם והרמב"ן מייצגים בדעותיהם שתי תפיסות עולם לגבי מגמתה ומטרתה של התפילה, מהן התפיסות? הסבר.

בבסיס תפיסתו של הרמב"ם היא שהתפילה היא חובה לפחות פעם ביום, וזאת משום שהיא דורשת מן האדם מאמץ להתקרב לקב"ה. זוהי חובה ואינה תלויה ברצונו של כל אדם, כי היא אינה טבעית ודורשת עמל.

הרמב"ן התפילה היא חסד שה' עושה עמנו ולכן אין חיוב להתפלל. אנו מתפללים כאשר מרגישים צורך. התפילה היא דבר טבעי לאדם.

9. לפי הרמב"ם התפילה אינה בהכרח פעולה טבעית לאדם, מדוע? כי היא דורשת עמל ועבודה.

ג. זמני תפילה

בחלק זה נעסוק בתפילת החובה הזמניה.

10. עיין במשנה בעמ' 16 ומלא את הטבלה.

הגדר את המושגים הבאים:

תפילה: בכל מקום שכתוב תפילה היא עמידה. המבנה משתנה בימים השונים. בימות החול תשע עשרה ברכות. בשבת וימ"ט נקריט ובראש חדש התפילה מכילה שבע ברכות ובראש השנה במוסף תשע ברכות.

אורך היום:

שתי שיטות: היום מתחיל בעלות עמוד השחר ומסתיים בצאת הכוכבים. היום מתחיל בנץ החמה ומסתיים בשקיעת החמה.

עלות עמוד השחר: עליית עמוד האור הראשון במזרח. זמן הקובע את תחילת היום. זמן זה הוא לפני נץ החמה, כשעה ורבע לפני הנץ.

צאת הכוכבים: תחילת הלילה. השלב בו הרקיע מחשיך ונראים הכוכבים.

נץ החמה: הרגע בו רואים את גלגל השמש מעל האופק. זמן תחילת התפילה המובחר. השמש נראית בין ראשי ההרים כשעה לאחר עלות עמוד השחר.

שקיעת החמה: ציון זמן בהלכה המוגד ככניסת כל גלגל החמה מתחת לקו האופק. מיד לאחר השקיעה מתחיל זמן ביניים הנקרא בין השמשות, שנחשב לזמן מעבר בין יום ללילה. זמן זה מסתיים עם צאת הכוכבים.

שעה זמנית: אורך היום אם נחלקו לשניים עשר חלקים שווים. כל חלק שעה זמנית. בחורף השעה הזמנית ביום קצרה יותר מאשר בקיץ בגלל ששעות האור מועטות יותר. כל חישובי השעות במשנה הם על פי שעות זמניות.

ארבע שעות: לאחר שנסתיימו ארבע שעות זמניות מן היום. עבר שליש יום. זמן סיום תפילת השחר עפ"י ר' יהודה.

חצות היום: חצי היום. לאחר שתמו שש שעות זמניות. זמן סיום תפילת שחרית לפי חכמים. כמו זמן סיום קרבן התמיד.

מנחה גדולה: משש וחצי שעות זמניות

מנחה קטנה: מתשע וחצי שעות זמניות.

פלג מנחה: חצי הזמן של מנחה קטנה . אחד עשרה שעות זמניות פחות רבע.

עד הערב: עד שמחשיך.

תפילת הערב אין לה קבע: הקושי: מדוע התנא לא כתב בפשטות זמנה כל הלילה? תרוץ: רצה ללמדנו שתי הלכות גם זמנה שהוא כל הלילה וגם חיובה. לגבי החיוב אינה כנגד קרבן חובה ולכן היא רשות.

חצות הלילה: לאחר שעבר חצי הלילה. תמו שש שעות זמניות מראשית הלילה. זהו זמן סיום ק"ש של ערבית על פי חכמים.

תפילת מוסף: תפילה נוספת כנגד קרבנות מוסף. בשבת, ראש חדש, ימים טובים, חול המועד.

אנוסים: אנשים שאינם יכולים לקיים המצווה בזמנה. לדוגמא בתפילת השחר יכולים להקדיש להתפלל מעלות עמוד השחר.

<u>תפילה</u>	<u>שחרית</u>	<u>מנחה</u>	<u>ערבית</u>
<u>זמן סיום</u>	<u>תנא קמא:</u> חצות	<u>תנא קמא</u> עד הערב.	<u>תנא קמא.</u> אין לה קבע
	<u>ר' יהודה:</u> עד סוף ארבע שעות זמניות.	<u>ר' יהודה</u> עד פלג המנחה	

11. עיין בפסוק בתהילים נ"ה יח(עמ' 16 למטה?) כיצד הפסוק רומז לשלוש תפילות ביום?

"ערב ובוקר וצהרים אשיחה ואהמה" שלושה זמנים מצוינים בפסוק שבהם יש שיחה בין האל לקב"ה.

12. מדוע יש צורך בשלוש תפילות ביום? עיין בדברי הטור עמ' 17.

אדם צריך להתפלל בצמתים המרכזיים שיש ביום. בבוקר קודם ליציאתו לעסקיו ועבודתו. בערב כאשר חוזר מעבודתו מתפנה ליצור קשר עם בוראו. באמצע היום בעודו עסוק. אל לו לחשוב רק על עבודתו, אלא עליו להתפנות ליצור קשר עם בוראו.

13. הטור כתב שמנחה זמנה "כאשר טרוד בעסקיו" הסבר וכתוב על אלה המתפללים בזמן עבודתם, מה הדבר גורם להם?

השאיפה היא שהתפילה תסייע להם 'להתנתק': לפנות את מחשבתם מפעילותם הרגילה למספר דקות, ולהתרומם למקום גבוה ורוחני יותר.

14. עיין בדברי הכוזרי עמ' 18. אדם זקוק לתפילה, כמו שהגוף זקוק למזון. מה יש ללמוד מהשוואה בין זמני האוכל לזמני התפילה?

התפילה היא כמו הארוחות. בארוחה אנחנו אוכלים אוכל שמשאיר אותנו חזקים עד לארוחה הבאה. אנו אוכלים 3 פעמים ביום. כמו שהאוכל נותן כוח לאדם עד לארוחה הבאה, כך גם התפילה נותנת כוח נפשי עד לתפילה הבאה.

15. הכוזרי כותב שהתפילה היא "פרי יומו ולילו" של האדם הסבר דבריו

מצבריו של האדם מתרוקנים ולכן יש למלא אותם גם במזון רוחני. התפילה היא המזון הרוחני ביום ובלילה.

16. הסבר את המושגים מלכתחילה, ובדיעבד ובשעת הדחק ומלא את הטבלה.

לכתחילה = הזמן הרצוי. בדיעבד – אם אין לו ברירה, בשעת הדחק – אם אין שום ברירה.

התפילה	לכתחילה = הרצוי	בדיעבד – אם אין ברירה	בשעת הדחק – אם אין שום ברירה.
שחרית	מהזריחה עד שעה רביעית	משעה רביעית עד שעה שישית.	להתחיל 72 דקות לפני זריחת השמש. (אנוס)
מנחה	מתשע וחצי שעות עד השקיעה.	משש וחצי עד 13 דקות אחרי השקיעה	
ערבית	רבע שעה לאחר צאת הכוכבים, עד חצות הלילה. (אמצע הלילה).	עד עלות השחר.	

17. יואב חזר מפעילות צבאית בשעת לילה מאוחרת מאוד. הוא הלך לישון וקם למחרת רק ב-14:00. האם הוא יכול להתפלל שחרית? בארו.
- לא. הזמן המאוחר ביותר לתפילת שחרית (לרבות מצבים שבדיעבד) הוא חצות היום, בסביבות השעה 12:00 (חצות היום)**
18. ליוסי יש 'טסט' בשעה 7:00 בבוקר. כדי להגיע בזמן, יוסי צריך לצאת מביתו בשעה 6:15. הזריחה באותו יום בשעה 6:12. האם יוסי יכול להתפלל לפני היציאה לטסט? נמק.
- כן. בשעת הדחק כאשר אדם ממחר מאוחר, ניתן להתפלל 52 דקות (ולעתים אף 72 דקות) לפני הזריחה.**
19. בזמן שהשמש מתחילה לשקוע, אחיך הצעיר נזכר שטרם התפלל מנחה. הוא שואל אותך מה עליו לעשות. מה תאמר לו?
- שיתפלל מנחה, שכן בדיעבד ניתן להתפלל גם 13 דקות אחר השקיעה (זמן בין השמשות).**

תפילת תשלומין:

- בחלק זה נברר מהי תפילת תשלומין, מי יכול להתפלל אותה ומי לא?
20. מהי תפילת תשלומין?
- אדם שכח, או קם מאוחר ועבר זמן תפילה יש לו אפשרות להשלים ולהתפלל את התפילה שהפסיד. עושים זאת בתפילה הסמוכה מתפללים פעמיים עמידה.**
21. בשני מצבים לא ניתן להשלים תפילה שלא התפללו אותה מהם?
- קראו את המקורות הבאים בעמ' 20-21**
- עבר זמן התפילה שלאחריה. ב. לא התפלל במזיד**
22. הסבר "מעוות לא יוכל לתקן" ומהי ההשלכה ההלכתית?
- יש דברים שאם אדם קלקל הם בלתי ניתנים לתיקון, ויש דברים שאם אדם החסיר אותם לא יוכל להשלים אותם. אדם שלא התפלל במזיד ועבר זמן תפילה הרי זה המעוות ולכן לא יוכל לתקן מעשה זה ואינו יכול להתפלל תשלומין.**
23. מי נקרא מזיד? מה דינו? עיין בדברי הרב יצחק יוסף בעמ' 21.
- אדם שביטל תפילה בשאט נפש, בלי כל סיבה מוצדקת, אלא בכוונה.**
24. מיהו שוגג? הדגם וכתוב מה דינו?
- שוגג הוא האנוס. לדוגמא: אדם שהיה טרוד בעסקיו ודימה שיוכל להתפלל ועבר הזמן. טרוד בעסקיו לצורך פרנסתו ואפילו להרווחה, או טרוד בעניין ממונו ועוד. דינו יוכל להשלים בתפילה הסמוכה.**
25. יוסי קיבל זמן ממפקדיו להתפלל שחרית, אך במקום זאת החליט לנצל את הזמן לצרכים אחרים שלו. האם ליוסי תהיה אפשרות להשלים תפילה זו במנחה? נמקו.
- לא, כיוון שהחמיץ תפילה במזיד.**
26. מיכל, בת שירות לאומי, מקפידה בדרך כלל להתפלל שחרית מיד אחרי ההתארגנות הבסיסית שלה בכל בוקר. בוקר אחד הייתה פעילות חשובה מאוד בשעה מוקדמת ומיכל החליטה לדחות את התפילה לאחר הפעילות. הפעילות נמשכה עד לאחר סוף זמן שחרית. האם מיכל תוכל להשלים תפילה זו במנחה? נמקו.
- כן, כיוון שמצב זה מוגדר כשוגג לאור דברי הרב יוסף: "היה סבור שיוכל להתפלל אחר שיגמור העסק ואחר כך שכח להתפלל, שוגג מיקרי".**

הכנות לפני התפילה עמ' 22-29.

- בחלק זה נעסוק בהכנות הנדרשות מן האדם כדי לעמוד לפני בוראו בתפילה. מטרת ההכנה לרומם את האדם מחייו החומריים, כדי שיהיה פנוי לפגישה חשובה זו.

27. ההכנות לתפילה הם בשני מישורים, מהם?

הכנת הגוף והכנת הנפש.

הכנות גופניות:

28. ציינו שתי פעולות גופניות שאדם צריך לעשות כחלק מהכנתו לתפילה. הסבר את הטעם לעשייתן.

נטילת ידיים והתפנות.

29. עיין בדברי הגמרא בעמ' 22 למטה. ברכות יד עב. למה מדמה הגמרא את המתפנה ונטל ידיו לפני

התפילה? הסבר את משמעות הדימוי.

כאילו בנה מזבח והקריב קרבן. " וארחץ בניקיון כפי ואסובבה מזבחך". משמעות הדימוי להראות כפי שהקרבן מכפר, מנקה ומזכך מפני החטא. כך נטילת ידיים ותפנות שאדם עומד לפני בוראו נקי ומזוכך ופנוי.

30. עיין בגמרא בבלי כג ע"א (עמ' 22 למטה). איך מכונה תפילתו ומה המשמעות ההלכתית? תפילתו תפילתו תועבה. המשמעות ההלכתית שאינו יוצא ידי חובה ועליו לחזור ולהתפלל. (תשובה מלאה בשאלה

(33

31. עיין בדברי הרב סירקיס עמ' 23. למה מדמה הרב את האדם שהתפנה ונטל ידיו קודם התפילה?

אדם זה דומה לאדם המתנאה בבגדים חשובים העומד בפני מלך. ההתפנות גורמת לניקיון הגוף וזוהי ההתנאות לנשמה. מלבוש לנשמה.

32. הרמב"ם והתלמוד הירושלמי כל אחד רואה מהיבט אחר את ההתפנות עיין בעמ' 24 והסבר כל אחת מן השיטות.

יש לציין שהתלמוד הירושלמי רואה בהתפנות זיכוד הגוף והוא, סילוק כל החלקים הנמוכים של האדם על מנת שדבר לא יפריע לנשמה להעצים את צלם אלוקים שבנו. לעומת הרמב"ם חושש שאם לא יתפנה יצטרך לכך בתפילה ויהיה טרוד בכך ויפריע לו לכוון בתפילתו.

33. כיצד נוהגים היום הלכה למעשה לגבי ההתפנות?

מי שמרגיש שצריך להתפנות אל יתפלל גם אם יכול להתאפק זמן רב.

אם התפלל ולא התפנה לצרכים גדולים ולא יכול להתאפק 72 דקות לא יצא ידי חובת תפילה ועליו לשוב ולהתפלל בקטנים או בהתאפקות זמן גדולה יותר יצא.

34. מה הם שתי המטרות לנטילת ידיים לפני התפילה?

ניקיון וטהרה.

35. כיצד נוהגים הלכה למעשה לגבי נטילת ידיים לפני התפילה?

מראש יטול ידיו לפני כל תפילה ללא ברכה.

אם אין מים וידיו מלוכלכות ינקה אותם.

בדיעבד אם לא נטל או לא ניקה יצא ידי חובת התפילה.

36. כיצד פוסק השו"ע לגבי אדם שנגע במהלך תפילתו במקום מטונף? מהו מקום מטונף? (עמ' 26)

ינקה ידיו בעפר או בצרורות או מחכך ידיו בכותל.

מקום מטונף מקומות מכוסין במקום שיש זיעה, וכן חיכך ידיו בראשו, או חיטט באפו או באוזנו.

37. כיצד פוסק הרמ"א לגבי אדם שנגע במקום מטונף בקריאת שמע או בפסוקי דזמרה?

יטול ידיו.

הכנות נפשיות:

38. למרות שקשה להשפיע על התחושות הפנימיות של האדם חז"ל מנחים אותנו לבצע פעולות שונות העשויות לסייע לנו להתרכז, מה עשו חסידים ראשונים?

היו באים לפני התפילה כשעה אחת ורק אז מתפללים. בשעה זו עסקו בדברים המכניסים לאווירה.

39. על פי דבריו הבאים של הרמב"ם, ציינו: האם זו רק הנהגה של 'חסידים ראשונים', או שנדרש מכל אדם לשהות ולהתכונן לפני כל תפילה שלו? נמקו.

השהייה היא חובה. מידת חסידות לשהות שעה אחת. מידת החסידות היא ביחס לאורך הזמן שבו שהו.

40. מהי ההלכה למעשה?

המתנה של שניות בודדות לפני התחלת התפילה. באותן שניות מפנה עצמו מן הטרדות והעיסוקים הקבועים.

תפילה בציבור בבית הכנסת:

בחלק זה נעסוק בחשיבות התפילה במנין ובבית הכנסת.

41. עיין בדברי הגמרא בברכות ח ע"א – עמ' 30 וכתוב, כיצד נדרש הפסוק "ואני תפילתי לך ה' עת רצון". מהי עת הרצון בתפילה?

מפסוק זה למדים שעת רצון לפני ה' היא בשעה שהציבור מתפלל.

42. כיצד למד ר' נתן שתפילת הרבים מתקבלת?

כתוב:

"הן אל כפיר ולא ימאס כפיר כח לב". (איוב לה)

"פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי". תהילים נה- יט

דרשו לגבי פסוק ראשון שה' שמכונה כפיר אינו מואס בתפילת הרבים. וכן הפסוק השני שדוד אומר, כי בזכות הרבים שהיו עימדו נפשו ניצלה. והיכן היו עמו? בתפילה.

43. הרב יוסף קארו מסכם ההלכות לגבי תפילה בציבור בבית הכנסת. כתוב את סדרי העדיפות כאשר אנוס.

א. אדם צריך להשתדל להתפלל בבית הכנסת ועם הציבור.

ב. אנוס- אינו יכול לבוא לבית הכנסת יכווין להתפלל בזמן שהציבור מתפללים

ג. האנוס המתפלל ללא ציבור, כלומר מתפלל ביחיד יתפלל בבית הכנסת.

44. בכל מוצאי שבת יש מניין לתפילת ערבית בכניסה לבניין שבו אתם מתגוררים, בזמן שמתקיים מניין בבית הכנסת השכונתי שנמצא במרחק של חמש דקות הליכה. היכן תבחרו להתפלל? נמקו.

בבית הכנסת, כי התפילה בציבור מתקבלת תמיד. ואדם צריך להשקיע בהליכה לבית הכנסת עד 18 דקות.

45. ביישובו של משה מתקיימות בבית הכנסת תפילות רק בשחרית וערבית. משה נוהג להתפלל תפילת מנחה

בדרך כלל ביישוב הסמוך, בשעה 30: 13. יום אחד, לא יכול היה משה לצאת לתפילת מנחה ביישוב הסמוך.

היכן על משה להתפלל, ומתי? מנו שתי אפשרויות, וכתבו מהי האפשרות המועדפת.

להתפלל בזמן שהציבור מתפלל באחת וחצי. או להתפלל בבית הכנסת אפילו בזמן אחר.

46. עיין בעמ' 31 למטה בדברי הגמרא וענה, מהי המעלה והערך של תפילה בבית הכנסת ובציבור?

הקב"ה נמצא בבית הכנסת "ה' ניצב בעדת אל". (עדה היא מנין ועדה יש בבית הכנסת)

בציבור, תמיד התפילה מתקבלת. היחיד כשהוא חלק מן הציבור לא בודקים אותו באופן אישי אם ראוי שתפילתו תתקבל.

יש חלקים בתפילה שאפשר לאומרם רק בציבור, כמו קדיש או קדושה.

47. קרא את המקורות בעמ' 32 וסכם אלו שתי מעלות עיקריות נוספות יש לתפילה בציבור?

המעלות: יש חלקים בתפילה שאפשר לאומרם רק בציבור. אין בדיקה של כל יחיד אם מגיע לו שתפילתו תתקבל.

48. מדוע תפילה היא גדולה אפילו ממצוות עשה שבתורה? (לשיטה שאין חיובה מן התורה) הרב שניאור זלמן מלאדי: בתפילה במניין מרוויחים דברים שלא אומרים ללא מניין, כמו אמירת קדיש, קדושה וקריאת התורה.

49. האם להתפלל בציבור היא מעלה או חובה?

זו חובה. עובדה שמחייבים אותו להפסיד מזמנו כדי להתפלל בציבור. עד 18 דקות.

50. ביישובו של ראובן יש מניין אחד לערבית בשעה 20:30. יום אחד, חזר ראובן הביתה מאוחר והפסיד את המניין. ביישוב הסמוך (5 דקות נסיעה) יש מניין בשעה 23:00. כיצד על ראובן לנהוג? פרטו.

ראובן חייב לנסוע ליישוב הסמוך ולהתפלל במניין בשעה 23:00, שכן אדם מחויב להשקיע עד 18 דקות מזמנו בכדי להתפלל בציבור

51. סכם את ההלכה למעשה לגבי תפילה בציבור על פי הכתוב בעמ' 54

א. חובה להשתדל להתפלל כל התפילות דווקא במניין, ולכן מי שיש לו מניין במרחק של פחות מ 18 דקות ממנו, חייב להשתדל להתאמץ, ולהגיע למניין. (מיל לחזור לעומת ד' מילין לפניו)
 ב. אדם אנוס יכול להתפלל ביחידות. (מרחק גדול, אין מנין ביישוב שלו, תשישות, חולי, הפסד ממון)
 ג. במצבים שהוא אנוס ולא יכול להתפלל בציבור יש לו להשתדל ולהתפלל בזמן שבו מתפלל הציבור או בזמן אחר בבית הכנסת.

52. מה עדיף תפילה בציבור או תפילה בכוונה ביחיד, עיין בדברי הרב מ פינשטיין בעמ' 35. תפילת הציבור עדיפה אפילו שכוונתו תהיה קטנה יותר.

53. בתשובה כותב הרב פינשטיין שתפילה בציבור היא "חובה ממש". לטיעון זה הוא מביא ראייה וכן נימוק. ציינו את שני הדברים.

כי הרי למדנו שיש לעשות כל מאמץ להתפלל בציבור ואף שזה דורש ממנו ללכת ולהפסיד זמן. כי תפילת הציבור מתקבלת תמיד. ותפילת יחיד אפילו של גדול ועם כוונות מרובות לא תמיד מתקבלת. תפילה בציבור עדיפה כי היא עיקר חיוב המצווה ויתרון הכוונה רק בגלל חשיבותה של התפילה, בפרט שלא בטוח שיכוון מאוד כשהוא ביחיד.

החייבים בתפילה:

בחלק זה נדון בשאלה מי חייב בתפילה, ובעיקר נעמוד על חיובם של הנשים. חינוך ילדים קטנים לתפילה.

54. עיין בדברי המשנה וכתוב מי החייבים בתפילה ומדוע חייבים?

נשים חייבות בתפילה. מצווה שאינה תלויה בזמן מן התורה, ועוד שתפילה היא בקשת רחמים וכולם חייבים לבקש רחמים על עצמם.

55. למה אישה פטורה מק"ש ותפילין? נמק.

אלו מצוות עשה שהזמן גרמן. בגלל חובותיה בבית פטורה.

56. מדוע חייבין במזוזה ובברכת המזון?

מצוות עשה שאינן תלויות בזמן.

57. עיין בדברי הרמב"ם בעמ' 36, כיצד הסביר הרמב"ם שאשה חייבת בתפילה?

מכיוון שמן התורה אין לתפילה זמן. הדבר המחייב את האישה הוא החיוב הראשוני להתפלל פעם אחת ביום בכל זמן שתחפוץ.

58. כיצד מסביר הרמב"ן את חיובה של האישה בתפילה?
 החיוב אינו מן התורה לא לגברים ולא לנשים. חכמים חייבו תפילה בזמנים קבועים ולכן היה ראוי שתהיה פטורה חז"ל הם שקבעו את חיובה.
59. עיין בדברי הסכום של המשנה ברורה וענה:
 א. לפי הרמב"ם עיקר מצוות תפילה מן התורה, אך נוסחה וזמניה מדרבנן א"כ כיצד פסק המגן אברהם לגבי נשים?
 לפי סברה זו נהגו רוב הנשים שאינן מתפללות שמונה בתמידות בוקר וערב. סמוך לנטילה אומרים איזה בקשה ובזה יוצאות ידי חובת תורה.
- ב. לפי הרמב"ן עיקר מצוות תפילה מדרבנן וכן נוסחה ולכן כיצד נשים צריכות לנהוג?
 חייבו חכמים את הנשים למרות שזמנה קבוע מחכמים בגלל שהיא בקשת רחמים. זו דעת רוב הפוסקים.
- ג. מה יש להזהיר את הנשים לגבי תפילה?
 לדעת המשנה ברורה יש ללמד ולהזהיר את הנשים להתפלל עמידה וגם ק"ש שיקבלו עול מלכות שמים. יאמרו ברכת "אמת ויציב" כדי לסמוך גאולה לתפילה. הדברים אמורים רק לגבי שחרית ומנחה שהן חובה ולא ערבית.
- ד. למרות שתפילת ערבית קבלה כחובה, מדוע הדבר לא אמור לגבי נשים?
 הנשים מכל מקום לא קבלוה כחובה.
60. כיצד פסק הרב יצחק יוסף לגבי נשים ספרדיות?
 הוא פוסק כשיטת הרמב"ם הנשים חייבות בתפילה כי היא מצוות עשה מן התורה שאינה תלויה בזמן. אינן חייבות בשלוש תפילות. חייבות בתפילה אחת.
 עדיף שיתפללו שחרית. יברכו ברכות השחר, ברכות התורה, פסוק ראשון של ק"ש, תפילת שמונה עשרה. אינן יכולות שחרית יתפללו מנחה או ערבית רק תפילת שמונה עשרה. מי שרוצה להתפלל 3 תפילות ביום יכולה.
61. כיצד נוהגות האשכנזיות?
 מתפללות רק שחרית ומנחה.
62. מדוע יש עזרת נשים בבית הכנסת, הרי אינן חייבות להתפלל במנין?
 יש להם שכר על עניית אמן אחר הש"ץ או אחר קדיש וכן שומעות קריאת התורה שזה דבר חשוב.
63. האם קטנים חייבים בתפילה?
 מן התורה בוודאי שפטורים. מדין חינוך יש ללמדם באופן הדרגתי את חלקי התפילה בהתאם לרמתם השכלית. כל המטרה שיחוו את חוויית וילמדו להכיר את התפילה.
64. עיין בדברי המשנה ברורה בעמ' 39 וענה. מהן שלוש סיבות שיש להימנע מהבאת ילדים (מסוימים) לבית הכנסת.
 ילדים שמתנהגים בצורה שאינה מתאימה:
1. פוגעים בקדושת בית הכנסת.
 2. מסיחים את דעת המתפללים.
 3. מרגילים את עצמם להתנהג כך גם כשיגדלו.
65. שנה התנגשות בין הרצון להביא ילד לבית הכנסת לבין בעיות שעלולות לצוץ מהבאתו. מה הפתרון שהוצע לכך במשנה ברורה?
 להביא רק ילדים שניתן לחנכם וללמדם כיצד לנהוג כראוי בבית הכנסת.

שער ב' – לקראת תפילת העמידה בשחרית (עמ' 41).

א. מבנה תפילת שחרית:

התפילה היא כמו סולם.

שלושה שלבים מביאים את האדם לחלק העיקרי של התפילה. החלק העיקרי הוא תפילת עמידה.

בחלק זה נעסוק בשלושת החלקים והם: ברכות השחר, פסוקי דזמרא, קריאת שמע וברכותיה.

1. עיין באיור המופיע בעמ' 45. בתפילה ישנם שבעה חלקים. כתוב את שמות החלקים והסבר במשפט אחד כל אחד מהם.

ברכות השחר: קבוצת ברכות שאדם אומר מיד בסמוך לקימתו. הן ברכות קצרות

פסוקי דזמרא: קבוצת פרקים או חלקי פרקים שרובם מספר תהילים ומטרתם לשבח את הקב"ה.

קריאת שמע: החיוב מן התורה לומר פסוק אחד "שמע...אחד" וחכמים חייבו שלוש פרשיות. החיוב לומר פעמיים ביום בוקר וערב.

תפילת עמידה: תפילה הכוללת בתוכה 19 ברכות רובה בקשות.

תחנון: קטעי תחינה בעיקר מן התנ"ך בהם מתוודה המתפלל על חטאיו ומבקש מחילה ורחמים עליו ועל כל עם ישראל. המתפלל מזכיר בתפילות אלו כי איננו צדיק ובכל זאת מבקש רחמים מהקב"ה. נאמר לאחר תפילת שמונה עשרה (או ליתר דיוק לאחר חזרת הש"ץ) של תפילות שחרית ומנחה ברוב ימות החול בשנה.

אשרי ובא לציון: אמירת המזמור "אשרי יושבי ביתך" ו"בא לציון" הוא קדושה דסדרא.

סיום התפילה: שיר של יום. עלינו לשבח

א. מהו סימן ההיכר ההלכתי המציין מעבר בין חלק לחלק?

אמירת קדיש.

ב. שער, מדוע תפילת עמידה בראש הסולם?

זהו החלק החשוב ביותר. עיקרה של תפילה היא בקשת רחמים ובוה מתרכזות רוב תפילת העמידה.

ג. שער, מדוע אנו זקוקים לחלקי התפילה הבאים לפני ואחרי תפילת עמידה?

החלקים הראשונים מכניסים אותנו לאווירה הנדרשת, כדי לעמוד בפני בורא עולם באופן הראוי. החלקים המסיימים שלא נראה כבורחים אחרי שבקשנו צרכינו. סיבה נוספת חלקים שנתקנו למאחרים שהפסידו את חלקי התפילה החשובים.

א. פתיחת התפילה:

ברכות התורה:

1. גש לסידור, מצא את ברכות התורה, מה מספר? מה תוכן? ומה סוגן? הנך יכול להעזר בעמ' 47. במסכת ברכות דף יא.

הברכות הן שלוש.

א. "ברוך ... אשר קדשנו.. לעסוק בדברי תורה". – ברכה על מצוות לימוד תורה. (ברכת המצוות)

ב. "הערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך.... ברוך .. המלמד תורה לעמו ישראל". מבקשים שנהנה מלימוד התורה וקיום המצוות.(בקשה)

ג. "ברוך ... אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו... נתן התורה". מודים לקב"ה שנתן את התורה לעם ישראל. (הודאה)

2. עיין בגמרא במסכת ברכות דף כא (בספר בעמ' 46) כתוב מהי שאלת הגמרא? ומהי תשובתה?

הגמרא שואלת מנין למדנו שברכת המזון וברכות התורה חיובן מן התורה?

תשובתה: לגבי ברכת המזון כתוב "ואכלת ושבעת וברכת"

ולגבי ברכות התורה כתוב "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו"- כאשר אתה אומר את שם השם תגדל אותו. אמירת שם ה' נעשית בלימוד וקריאת התורה.

3. מהו מקור החיוב לברך לפני קריאה או לימוד בתורה?

מן התורה.

4. איזה ברכה נוספת חיובה מן התורה? הוכח דברך.

ברכת המזון. ואכלת ושבעת וברכת, לאחר אכילה שיש בה שביעה יש לברך.

5. מה חיובן של נשים בברכות התורה, על פי השולחן ערוך? עיין עמ' 47 למטה.

נשים חייבות בברכות התורה.

6. מצוות תלמוד תורה היא מצווה שנשים פטורות ממנה, אם כן מדוע חייבו אותה לברכה? ציין שלוש סיבות לכך. עיין בדברי הרב יצחק יוסף בעמ' 48.

א. בברכות התורה אנחנו מודים לקב"ה על שבחר אותנו מכל העמים. גם הנשים צריכות להודות לקב"ה על זה.

ב. יש מצוות הקשורות יותר לנשים, והן צריכות ללמוד את המצוות שקשורות יותר אליהן.

ג. יש מצוות שנשים צריכות לקיים, ואנחנו מודים בברכות התורה שקיבלנו את המצוות האלו.

7. מדוע שילבו את ברכות התורה בבוקר בסידור, הרי הן נאמרות לפני לימוד תורה? עיינו בדברי השו"ע עמ' 49 למעלה.

כי בתפילה אומרים פסוקים ופרקי תהילים. אסור לאומרן ללא ברכה.

ובנוסף לכך לזכות את האדם במצוות לימוד תורה כבר בתפילתו, במיוחד לאלה שאינם מתפנים לכך ביום מסיבות שונות..

8. בזמן שמברך ברכות התורה, או ברכת "אהבה" מה על האדם לכוון? עיין בדברי הרב ד' הלוי בעמ' 49.

שבניו יהיו לומדי תורה וצדיקים ובעלי מדות טובות. המטרה לעורר את לב ההורים לחינוך בניהם בדרך התורה והמצוות.

ברכות השחר

9. הגמרא בברכות דף ס' מונה מספר ברכות שאנו קוראים אותם ברכות השחר.

באיזה סדר הגמרא מונה אותם? כתוב את הברכות המצוטטות והסבר בסמוך לאיזה פעולה היא נאמרת.

בסדר הפעולות שאדם עושה מרגע יקיצתו...

כי מתער(כאשר מתעורר) אומר אלהי נשמה שנתת בי טהורה אתה יצרתה בי אתה נפחתה בי ואתה משמרה בקרבי ואתה עתיד ליטלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבא כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי רבון כל העולמים אדון כל הנשמות ברוך אתה ה' המחזיר נשמות לפגרים מתים

כי שמע קול תרנגולא (כאשר שומע את התרנגול קורא) לימא ברוך אשר נתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה

כי פתח עינייה(כאשר פותח את עיניו) לימא ברוך פוקח עורים

כי תריץ ויתיב (כאשר קם ויושב) לימא ברוך מתיר אסורים

כי לביש(כשמתלבש) לימא ברוך מלביש ערומים

כי זקיף(כשמזדקף) לימא ברוך זוקף כפופים

10. במה שונה אופן זה של אמירת ברכות השחר מהדרך שבה אנו נוהגים כיום?

היום אומרים אותם בסדר קבוע בבית הכנסת. בגמרא כל ברכה נאמרת בסמוך לפעולה.

11. עיינו בדברי הטור בעמ' 50, מה הנימוקים שמביא הטור לשוני שבו אנו נוהגים היום?

א. כאשר אנחנו קמים, הידיים אינן נקיות. לכן חייבים ליטול תחילה ואז לברך לפני אמירת שם ה'.

ב. יש אנשים שלא יודעים לברך, לכן עדיף ששליח הציבור יברך בבית הכנסת על מנת להוציא ידי חובה

12. ישנן שתי תפיסות שונות בנוגע למהותן ומטרתן של ברכות השחר, הצג את שתי התפיסות וכתוב מה נובע להלכה מכך?

ברכות אלה הן כברכות הנהנין שבהן אדם מודה לקב"ה באופן מידי על דבר הגורם לו להנאה, ולכן יש לאומרם סמוך להנאה. אין להם סדר קבוע ונאמרות בבית סמוך לפעולה.

מי שלא נהנה מדבר מסויים פטור מן הברכה על דבר זה.

התפיסה השנייה יש לראות אותם כברכות שבהן אדם משבח את בוראו על כל הדברים הנפלאים שעשה בעולמו.

לכן יש לומר את כל הברכות ואין הדבר תלוי בהנאתו האישית. יש להם סדר קבוע. נאמרות בבית הכנסת.

12. עיין בהלכה למעשה וסכם: היכן נאמרות כיום ברכות השחר? מה דינו של זה שלא ישן בלילה לגבי אמירתם? פרט.

בבית הכנסת. מי שלא ישן כל הלילה:

לפי הספרדים: יברך את כל ברכות השחר.

לפי האשכנזים: יברך את רוב הברכות, חלק מהן עדיף לשמוע מאדם שכן ישן בלילה, ולענות אמן על הברכות שלו. אבל אם כולם לא ישנו – גם לפי האשכנזים – יברך את כל הברכות.

13. מהי ההמלצה שניתנת בסוף הפרק ומדוע? עמ' 51

כאשר אומרים אותם במרוכז בבית הכנסת מומלץ לשחזר בכל ברכה את ההנאה שלנו מאותו בוקר. אדם מזכיר לעצמו שהשפע האלוקי שיורד לעולם נוגע בו באופן אישי וזה יכול לסייע לכוונה.

פסוקי דזמרא - 52-59.

החלק השני בתפילה הוא "פסוקי דזמרא" שמם מעיד עליהם. פסוקים, חלקי פרקים או פרקים שלמים, שתוכנם שבח והלל לקב"ה, לפני החלקים העיקריים של התפילה. רובם לקוחים מספר תהילים.

קבוצה זו מתוחמת בשת ברכות אחת בתחילת הפסוקים ושנייה בסיומם.

פתיחה:

1. פסוקי דזמרא מתחומים בשתי ברכות אחת בתחילתן ואח בסיומן, מהן הברכות? מדוע תיקנו ברכות אלה?

הברכה הפותחת היא "ברוך שאמר" והברכה המסיימת היא "ישתבח". כמו לפני עשיית מצוות רבות שמברכים לפנייהם ואחרייהם גם כאן הדבר כך.

2. הגדר מהן פסוקי דזמרא?

פרקי תהילים מלאים או חלקיים שבהם אדם משבח את בוראו.

3. כמה מרכיבים יש בפסוקי דזמרא, כותב אותם.

א. ברכות הפתיחה והסיום. (ברוך שאמר וישתבח).

ב. הודו.

ג. אשרי.

ד. מזמורי "הללויה".

ה. "ויברך דוד" – עד שירת הים.

4. קרא את הדברים במסכת ברכות קיח ע"ב וענה:

ר' יוסי מבקש להיות מגומרי ההלל בכל יום, מהו הקושי שעולה על דברי ר' יוסי, ומהי תשובת הגמרא?

ר' יוסי מבקש שחלקו יהיה בין אותם אנשים הזוכים לגמור בכל יום את ההלל (תהילים קיג-קיח)

ולכן הגמרא מקשה: האם באמת ראוי לומר זאת בכל יום, והרי למדנו שאדם הקורא הלל בכל יום הוא מחרף ומגדף? (הנביאים הראשונים תיקנו לומר הלל בזמנים מסויימים, כדי לפרסם שהקב"ה בעל יכולת והמטרה לשבח ולהודות לו על כך. נמצא שאם יאמר אותו כל יום לא תהיה לאמירה משמעות, וכתוצאה מכך לא יתפרסם הנס בימים שראויים לכך. והרי זה כמחרף ומגדף, כאילו שאין ביד ה' לעשות את הנסים שעשה)

תרוץ: כאשר אומרים שראוי לגמור ההלל בכל יום הכוונה לפסוקי דזמרא(קמח וקנ)

5. מדוע אין להפסיק בדבור בין מרכיבי פסוקי דזמרא?

המרכיבים את פסוקי דזמרא נחשבים ליחידה אחת רציפה ולכן אסור הפסק.

6. עיין בעמו 53 בהלכה למעשה מתוך דברי הרב ד' הלוי וענה:

א. מהו הפסק בדיבור, מהו הפסק בשתיקה והאם מותר להפסיק באחד מאופנים אלה בזמן שעוסק בפסוקי דזמרא?

הפסק בדיבור = אדם מפסיק מקריאתו ע"י שמדבר.

הפסק בשתיקה = אדם מפסיק מקריאתו ואינו מדבר. ההפסקה בשתיקה בלבד.

האיסור להפסיק בשום צורה מרגע שהתחיל את "ברוך שאמר" - "ישתבח"

ב. האם מותר להפסיק באמצע פסוקי דזמרא לענית "אמן", לאמירת "ברוך שם כבוד..." לאמירת קדושה?

מותר להפסיק לכל "אמן" וכן לקדושה. אין להפסיק לברוך שם כבוד.

א. כיצד ינהג אדם שצריך להתפנות באמצע פסוקי דזמרא?

יתפנה, ייטול ידיו ויברך "אשר יצר"

ב. כהן העוסק בתורה ונקרא לעלות לתורה או לנשיאת כפיים, מתי יפסיק לכך ומתי לא?

עולה וקורא בתורה, וגם עולה לנשיאת כפיים (ברכת כהנים).

עדיף שלא יקראהו לעלות לתורה אם יש כהן או לוי אחר.

ג. אדם אנוס באיזה מקום תותר הפסקתו בפסוקים?

ישתדל להפסיק בסוף הפרק.

ברוך שאמר:

7. מהו תוכנו ומבנהו של "ברוך שאמר" עיין בדברי הרב אפשטיין עמ' 53-54.

התייחס לפתיחת הברכה וחתימתה, היכן מתחילים פסוקי דזמרא בברכה. כתבו שתי הוכחות לטענתו, כיצד מוכיח את דעתו, ומהי ההשלכה ההלכתית הנובעת מכך?

***תוכנו:**

בחלק הראשון לפני הברכה כתובים מעשה האל: בריאת העולם, מקיים דברו, מנהיג את העולם ברחמים, נותן גמול, פודה ומציל וכן מובלטת נחיות האל.

אח"כ הברכה עם הלל ושבח וחתימת הברכה.

***הברכה מתחילה באמצע.** "ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, האל, אב הרחמן, המהלל בפה עמו, משבח ומפאָר בלשון חסידיו ועבדיו ובשירי דוד עבדך...."

ההוכחות לכך:

א. ברכה תמיד פותחת ב"ברוך אתה ה'..."

ב. תוכן פתיחת הברכה וחתימתה חופף תמיד לתוכן של שאר נוסח הברכה. תוכן הפתיחה והחתימה הוא הלל וזמירות לה', ובנוסח הברכה הוא קיים רק מאמצעה.

השלכה הלכתית: אין בעיה להפסיק (כשיש צורך) מתחילת 'ברוך שאמר' עד 'ברוך אתה ה'...'.

בדרך כלל הברכה כוללת מעין העניין שאנו מברכים עליו. כאן אין רואים בחלק הראשון הלל וזמירות. מתקני הברכה, אנשי הכנסת הגדולה, ראו לנכון להזכיר בראש שהעולם נברא במאמרו של ה' והוא מחדשו בכל יום ועוד. המטרה להזכיר כמה עניינים עיקריים בגודלו ובמעשיו של השם.

8. עיין בהלכה למעשה עמ' 55 וענה:

איך יש לומר את הברכה ומדוע? מתי מפסיק לעניית אמן? מה יש לעשות על מנת שאמירתו תהיה רצופה?

יש לומר אותנו בניגון ובנעימה, מעומד, אחיזת שתי יציאות שלפניו. מותר לענות או להצטרף לקדושה אם עדין לא התחיל הברכה "ברוך אתה ה'... האל האב הרחמן..." מפסיק לאמן של "קדיש" (חמש ראשונים) ול"קדושה" לשני

פסוקים ראשונים וכן ל"ברכו". אם הפסיק, כדי שאמירתו של "ברוך שאמר" תהיה רצופה חוזר לתחילתו. אם התחיל הברכה לא מפסיק לענית "אמן".

ישתבח:

9. היכן ממוקמת ברכת ישתבח?

בסיום פסוקי דזמרא.

10. מה מיוחד בתוכן הברכה? הדגם.

משבחים את הקב"ה ב 15 תשבחות. "שיר ושבחה, הלל וזמרה, עוז וממשלה, נצח, גדולה וגבורה, תהלה ותפארת, קדושה ומלכות. ברכות והודאות".

11. כדי להעצים את גודל השבח כיצד יש לאומרו? הבא את המחלוקת מה נתקבל להלכה?

השל"ה: לומר כל לשונות השבח בנשימה אחת. החיד"א: בנחת ובנעימות. ההכרעה: יש לומר כל החמישה עשר השבחים בלי הפסקה בניהם, אך אין צורך בנשימה אחת.

12. האם ברכה זאת יש לאומרה בעמידה? פרט.

בני אשכנז עומדים.

תוכן הזמרה: עמ' 56.

בחלק זה נעסוק בתוכן הזמרה. ישנם מספר קטעים המצויים בכל הסדורים והם: אשרי, הודו, ויברך דוד ושירת הים.

א. "אשרי יושבי ביתך".

13. עמוד על המבנה של "אשרי יושבי ביתך" וכתוב מהו העניין העיקרי שבו?
המזמור הוא אקרוסטיכון על פי סדר האלפבית, אך חסר בו פסוק לאות נ. בתלמוד הבבלי מסביר רבי יוחנן את היעדרו של פסוק זה: "מפני מה לא נאמר נו"ן באשרי? מפני שיש בה מפתן של שונאי ישראל דכתיב "נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל". (הביטוי "שונאי ישראל" כאן מכוון דווקא לישראל, ומדובר בלשון סגי נהור). רובו של המזמור הוא הלל לשם. הרעיון החשוב שבו הוא ההשגחה הפרטית על כל אדם. בפסוק "פותח את ידיך..."

14. מה יעשה אדם שאיחר לתפילה, מה חשוב שיגיד בפסוקי דזמרא? למה?
יאמר ברוך שאמר, אשרי, וישתבח. "ברוך שאמר" ו"ישתבח" הם ההתחלה והסוף של פסוקי דזמרא. ואשרי, זה הפרק החשוב בתוך פסוקי דזמרא.

15. למה המזמור של אשרי יושבי ביתך כל כך חשוב?

א. כי הוא מסודר לפי האי' ב' (הפסוקים מתחילים לפי הסדר של האי' ב', אבל חסרה האות נ').
ב. כי יש בו את הפסוק "פותח את ידיך, ומשביע לכל חי רצון", פסוק האומר כי הקב"ה דואג לכל יצור בעולם, ונותן לו את מה שהוא צריך. בשעת אמירת הפרק צריך לכוון לזה.

16. מה יעשה אדם שלא התכוון כאשר אמר את הפסוק "פותח את ידיך"?
צריך לחזור על הפסוק, כי זה הפסוק הכי חשוב בכל פסוקי דזמרא.

17. מה אפשר ללמוד מכך שאשרי מסודר לפי האי' ב'?
כמו שיש בפרק בצורה מסודרת את כל האי' ב', כך גם הקב"ה דואג לכולם בצורה מסודרת.

18. איזה ביטוי הלכתי יש לכך שפסוק זה הוא החשוב ביותר?
זהו הפסוק היחיד בפסוקי דזמרה שחוסר כוונה בעת אמירתו מחייב את המתפלל לחזור עליו.

19. מה הרעיון שאותו מבטא פסוק זה? נמקו.

הקב"ה משגיח ומיטיב לכל המציאות כולה: "לכל חי, רצון".

"הודו".

20. עיין בסידור וכתוב מה תוכנו של הודו והיכן הוא מופיע?

ההודות לה' על מעשיו לספר את עלילותיו בין העמים. זכירת הברית בין הקב"ה לאבות ולעם ישראל. הבטחת ארץ ישראל לעם ישראל. ההבדל בין האל שלנו לאלילי העמים, ישועת ה', קבוץ גלויות ועוד. בסדור ספרי מופיע לפני ברות שאמר ובסדור אשכנזי אחר ברוך שאמר.

21. האם "הודו" זה חלק מפסוקי דזמרא?

האשכנזים: כן, ולכן אומרים אותו לאחר "ברוך שאמר". הספרדים: לא, לכן אומרים אותו לפני "ברוך שאמר", כדי להגיד שזה עדיין שייך לקורבנות שאומרים לאחר ברכות השחר.

"ויברך דוד" עד "אז ישיר".

22. מה מיוחד בחלק זה של פסוקי דזמרא

משבח את הקב"ה על הניסים שהוא עושה לנו. (נתנית ארץ ישראל, בקיעת ים סוף, הצלה מידי מצרים, טיבוע המצרים בים סוף).

לעומת הפרקים לפני כן שבהם אנחנו משבחים את הקב"ה על הדברים שהוא נותן לנו, ונראים שהם טבעיים. כגון לדאוג לנו לאוכל וכסף.

פרק ד מצוות קריאת שמע וברכותיה. עמ' 67-60

המצווה

1. מהי מצוות קריאת שמע? מתי נאמרת? מנין נלמדה? פרט?

החיוב לומר מן התורה בכל יום פעמיים בוקר וערב "שמע ישראל.."
נלמדה מהפסוק "ודברת בם.... ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך"

2. מהו ההבדל לגבי חיובה של קריאת שמע בניגוד לחיובה של תפילת עמידה?

ק"ש חיובה מן התורה. עמידה יש מחלוקת לגבי מקור חיובה.

3. פעמים רבות אנו רואים בהיסטוריה את חשיבותו של הפסוק "שמע ישראל.. הבא דוגמאות המוכרות לך.

פעמים רבות שאנשים נהרגו על קידוש השם אמירה זו נאמרה בזעקה ר' עקיבא, הרוגים על קידוש השם בארצות אשכנז.

4. מהו הביטוי ההלכתי המראה את חשיבותה של קריאת שמע? כתוב שני ביטויים.

האיסור לדבר בזמן אמירתה. ויש לכוון ואם לא כיוון לא יצא.

הכוונה:

5. עיין בעמ' 61 בדברי הגמרא בברכות כיצד דרשו את הפסוק "והיו הדברים האלה אשר אנוכי מצווח היום על לבבך".

הקורא קריאת שמע צריך שיכוון את לבו.

6. הרשב"א עומד על ההבדל בין קריאת שמע לשאר מצוות לענין כוונה מהו ההבדל ההלכתי?

בשאר מצוות אם עשה ולא כיוון יצא, אף שאין הדבר מן המובחר. בק"ש זוהי קבלת עול מלכות שמים לא ראוי שלא יכוון מבחינת הדין ולכן אם לא כיוון לא יצא..

7. השו"ע כותב על המקום שבו יש חיוב לכוון מהו ומה דינו של זה שלא כיוון?

החיוב לכוון בפסוק הראשון "שמע ישראל... אחד" ואם לא כיוון לא יצא.

8. במשנה ברורה מסביר הרב מהי כוונה? מתי אם לא כיוון יצא, ומתי יצא בדיעבד?

כוונה הלב היא שיש לב למה שמוציא מפיו. אסור לו להתעסק בהרהורים אחרים אפילו במצוות אחרות. אם לא כיוון לא יצא. (גם אם לא כיוון בברכת "אבות" של עמידה אם לא כיוון לא יצא).

9. עיין בעמ' 62 למטה "הלכה למעשה" מה צריך לכוון האדם בזמן אמירת שמע? ציין לפחות 3 כוונות.

א. מכוון לקיים מצוות עשה שחובתה פעמיים ביום.

ב. מכוון לקיים מצוות ייחוד השם שיאמין כי השם אדון הכל, פועל כל המציאות ואין עמו שם שיתוף)

ג. יכוון לקבל עליו עול מלכות שמים ויהיה מוכן למות על קידוש השם.

10. באיזה מצב נפשי צריך להיות הקורא את ק"ש?

במצב של אימה ביראה ברתת וזיע.

11. קרא את הסיפור על הרב הרצוג בעמ' 63 וסכם בשתי שורות את הרעיון שמביע הספור.

הספור מספר על האפשרות לזהות ילדים יהודים באמצעות ק"ש. זה המבחן שעשה הרב הרצוג, כדי להוציא ילדים יהודים ממנזרים שבהם הוסתרו בימי השואה.

תוכן הפרשיות:

12. מהו החיוב מן התורה, כדי לקיים מצוות ק"ש? מהו החיוב מדרבנן?

התורה חייבה אמירת הפסוק הראשון בלבד "שמע... אחד" חכמים חייבו קריאתן של שלוש פרשיות.

13. קרא את שלוש הפרשיות. כתוב בקצרה את תוכן.

פרשה ראשונה:

בכל הפרשה מופיע הרעיון של קבלת עול מלכות השם וייחודו. יש קבלה כללית הבאה לידי ביטוי בכך שאדם מקבל על עצמו לאהוב את השם ולהעביר המסורת לדורות הבאים.

פרשה שניה:

קבלת עול מצוות. קבלה זו מזכה בהשגחה פרטית והביטוי שלה הוא שכר ועונש.

פרשה שלישית:

מצוות ציצית, שהיא תזכורת לקיום כל המצוות. לא די באמונה בפה ובלב אלא יש לעשות מצוותיו.

זכרון יציאת מצרים.

14. מהיכן לקוחות הפרשיות?

פרשה ראשונה: דברים ו', פרשה שניה דברים יא, פרשה שלישית במדבר טו.

15. מדוע אין הפרשיות מסודרות בקריאת שמע כהופעתן בתורה? עיין בדברי הגמרא בעמ' 65. משנה ברכות ב,

שמע ראשונה, כי יש בה קבלת עול מלכות שמים שזה הבסיס לכל אמונה.

פרשה שנייה לאחר קבלת מלכותו הביטוי לכך בה בקבלת המצוות וקיומן.

הפרשה השנייה קודמת לשלישית, כי בשנייה יש מצוות תדירות כמו: תלמוד תורה, מזוזה, בעוד שבפרשה שלישית יש מצוות פחות תדירות כמו ציצית שחיובה ביום בלבד. הכלל אומר "תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם". **בפרשה זו יש גם זכירת כל המצוות.**

16. עיין בעמ' 67 "הלכה למעשה" וענה.

א. מה דינו של מי שלא כיוון בפסוק הראשון?
לא יצא.

ב. מה יש לכיוון בכל אחד מחלקי הפסוק:
שמע ישראל: הרי אני מקבל על עצמי
ה' אלוקינו: ה' הוא בעל כוחות המציאות כולם.
ה' אחד: אף על פי שיש כוחות רבים ושונים הוא המקור והשורש לכל הכוחות.

ג. מה דינו אם כיוון באופן כללי ולא בפירוש המדויק של כל מלה?
יצא ידי חובה

ד. כאשר אדם חוזר על קריאת הפסוק בגלל שלא כיוון כיצד עליו לנהוג?
אם סיים את הפסוק ימתין מספר שניות ואז יאמר.
אם נזכר באמצע פרשה ראשונה. יאמר מיד ויתחיל הפרשה מתחילתה.

אם נזכר באמצע הפרשה השנייה יסיים הפרשה. יאמר הפסוק ביחד עם פרשה ראשונה ואז ידלג לשלישית. אין סדר הפרשיות מעכב.

זמן קריאת שמע

17. מדוע יש צורך לומר פעמיים ביום את קריאת שמע?

אדם צריך לבטא את האמונה והנאמנות לשם בכל מעשיו והליכותיו מרגע הקימה ועד שנתו. שמע של הבוקר תזכורת למשך היום ושמע של ערבית תזכורת ללילה.

פרק ה- ברכות קריאת שמע, עמ' 68-75

18. עיין בעמ' 68 במשנה ברכות פרק א משנה ד וענה. כמה ברכות בשחר יש לפני ואחרי ברכות קריאת שמע של ערבית ושחרית?

בשחר שלוש ברכות. בערב ארבע ברכות.

19. כמה ברכות יש לפני ק"ש של שחרית וכמה אחרי? נקוט בשמם

בשחר (בבוקר): לפני הקריאה שתיים – 1. יוצר אור 2. אהבת עולם.

אחרי הקריאה – אחת "אמת ויציב".

בערב: לפני הקריאה שתיים – 1. מעריב ערבים 2. אהבת עולם.

אחרי הקריאה שתיים – אמת ואמונה 2. השכיבנו.

ברכות לפני קריאת שמע.

ברכה ראשונה "יוצר אור" ו"אשר בדברו מעריב ערבים":

20. עיין בפתיחת הברכה הראשונה בשחרית "יוצר אור" וכן בברכה הראשונה לפני ק"ש של ערבית "מעריב ערבים", מה העניינים המוזכרים? ניתן לראות את הפתיחה בעמ' 68 למטה.

הקב"ה יוצר גם את האור וגם את החושך. שני הפכים, אך יוצרם הוא אחד.

21. איזה עניין היה ראוי יותר להזכיר בבוקר ואיזה ענין בערב?

היה ראוי להזכיר בבוקר שה' בורא את האור ובלילה שה' בורא את החושך.

22. מדוע הוזכרו שני העניינים גם בבוקר וגם בערב? עיין בדבריו של ר' יונה עמ' 69.

אנחנו מזכירים שהשם ברא גם אור וגם חושך גם בבוקר וגם בלילה. מסופר בגמרא על מין אחד שהיה אומר זה שברא אור לא ברא חושך והיפך, כדי לעקר את האמונה של אותם אנשים החושבים כמו אותו מין. אנו מדגישים שהאל ברא את כל המציאות כולה. ה' מקור כל הכוחות והוא אחד.

23. הברכות מבטאות הכרה חשובה של האדם לגבי הבורא, מהי ההכרה?

בברכות אלה אנו מכירים בשליטתו הבלעדית של הקב"ה בעולם על כל רבדיו וכוחותיו.

24. בברכת יוצר אור ישנו חלק המתאר את המלאכים המשבחים את האל, מהו שבח זה? איך הוא מכונה? מדוע חשוב להדגיש כי גם המלאכים משבחים את האל?

השבח "יכולם פותחים את פיהם בקדושה...." "קדוש קדוש ה' צבאות מלוא כל הארץ כבודו... ברוך שם כבוד ה' ממקומו". חלק זה מכונה "קדושה דיוצר" כלומר קדושה הנמצאת בברכת יוצר. חשוב להדגיש שלא רק בני אדם מכירים במלכות ה' הבלעדית, אלא גם העולמות העליונים מכירים בשליטתו המוחלטת. כבודו של האל ממלא את כל העולמות.

25. עיין בהלכה למעשה בעמ' 70 וענה. מהו ההבדל בין אמירת היחיד את שבח המלאכים לבין אמירת הציבור?
נמק

היחיד יאמר פסוקים אלה בניגון של טעמי המקרא, כיוון שכך נראה כקורא בתורה. הציבור קורא אותם. הציבור אומר אותם תוך כדי תפילה ע"י ענייה לש"ץ.

26. איך יש לומר לכתחילה את קדושת יוצר ומהו החשש?

עדיף לומר תוך כדי תפילה במנין מחשש שקדושה זו נחשבת כקדושה של עמידה שהיא חמורה.

ברכה שנייה: אהבה

27. ברכת אהבה מורכבת מ4 חלקים. כתוב את חלקיה ותוכנו של כל חלק בקצרה.

פתיחה- "אהבת עולם—חמלת עלינו.

בקשה על התורה והמצוות- "כן תחננו ותלמדנו...ודבק ליבנו במצוותיך"

בקשה על הגאולה- "והביאנו לשלום מארבע כנפות...ותוליכנו קוממיות לארצנו"

חתימה- "כי א-ל פועל ישועות... ברוך... הבורח בעמו ישראל באהבה"

28. במה פותחת הברכה ובמה חותמת?

פותחת וחותמת באהבת ה' את עם ישראל.

29. כיצד באה לידי ביטוי אהבת השם לעמו בדברי המתפלל?

המתפלל מבקש שאהבה זו תמשך וה' יסייע לעם ישראל להתקרב אליו מבחינה רוחנית, בלימוד תורה ובשמירת

המצוות ובסופו של דבר הבאת הגאולה. בסוף הוא מודה לאל על כל השפע שמקבל ממנו ועלינו מוטל לפרסם את

שמו ויחודו.

30. מה תפקידן של הברכות שלפני קריאת שמע?

ברכות אלה הן מעין הקדמה לפני ק"ש. בברכה הראשונה המתפלל מכיר בעובדה שה' מקור כל הכוחות בעולם וזה מעמיק את משמעות האמירה ה'אלוקינו ה' אחד.

ברכה השנייה המתפלל מכיר בתפקידו המיוחד של עם ישראל לפרסם שמו של השם ויחודו בעולם. זה מעמיק את משמעות של אמירת שמע.

ברכות שאחרי קריאת שמע:

ברכת "אמת ויציב" – שחרית.

31. בפתחת הברכה יש חמישה עשר ביטויים, (אמת ויציב ונכון וקיים....)רצופים, מה הם מאשרים?

השבחים מאשרים שהאדם קבל את עול מלכות ה'

32. החלק השני מתחיל במלים "עזרת אבותינו" מהו הנושא שבו עוסק חלק זה?

הנושא בברכה הוא גאולת עם ישראל. הקב"ה תמיד היה מגינם ומושיעם של ישראל.

ברכות "אמת ואמונה" ו"השכיבנו"- ערבית.

33. מה תוכנה של ברכת "אמת ואמונה" לאיזה ברכה מקבילה בשחרית?

ברכה זו עוסקת בגאולה והיא מקבילה לברכת "אמת ויציב"

34. ברכת "השכיבנו", מה תוכנה? מהי הבקשה המודגשת בה?

תוכנה שמירה על עם ישראל. האדם מבקש לקום ממיטתו בשלום, לקבל עזרה מול אויביו ולהיות תחת חסותו של ה' בכל.

סמיכות גאולה לתפילה. 73-75

35. מהי סמיכות גאולה לתפילה? מהו הביטוי ההלכתי לסמיכות גאולה לתפילה? ומה שכרו?

אדם צריך לסיים ברכת גאולה ולהתחיל מיד תפילת עמידה. אין לעשות הפסק לא בדיבור ולא בשתיקה. בגמרא כתוב שאדם הסומך גאולה לתפילה בערבית הוא בן העולם הבא. הגמרא מדגישה דווקא ערבית ולא שחרית, כי בשחרית אין בזה מחלוקת וכולם מצריכים לסמוך גאולה לתפילה.

ומוסיפה הגמרא ששכרו של העושה כך אינו ניזוק כל היום. הביטוי ההלכתי בערבית "גאולה אריכתא"

36. מתי מותר לעשות הפסק בין גאולה לתפילה לפי השולחן ערוך?

במצב של אונס אם לא הניח תפילין יניח בזמן זה, אך לא יברך עליהם.

37. מה דין ענית אמן בזמן זה?

אינו עונה. ממתין ויענה בשירה חדשה.

38. מדוע יש חשיבות כה גדולה בסמיכות גאולה לתפילה? עיין בירושלמי ברכת הגאולה מתוארת כדפיקה על דלתו של הקב"ה. תפילת עמידה מעמד שבו נפתחת הדלת והאדם זוכה להפגש עם הקב"ה. הקב"ה ממתין לך ואתה במקום להתפלל ולפנות אליו מפסיק, לא מתייחס, מתעלם.
39. עיין בדברי הרב מלמד וכתוב מה מבטאת הזכרת הגאולה ומה יציאת מצרים? הגאולה כדפיקה על פתחו של מלך והיא מבטאת את האהבה הגדולה בין ישראל והקב"ה יציאת מצרים נחשבת למעמד האירוסין בין הקב"ה לעם ישראל.
40. סכם מדוע נבחרה ברכת גאולה לשמש כתפקיד המעבר בין ק"ש לעמידה? בק"ש וברכותיה אנו מתוודעים לקשר שיש בין הקב"ה ועם ישראל. מצד אחד העם מקבל את מלכותו של ה' והקב"ה מבטא את אהבתו אלינו. האהבה החלה ביציאת מצרים. בכל דור מתגלה הגאולה ע"י סיוע הקב"ה לרבים וליחיד. הגילוי פותח את הדלת החוצצת בין האדם לאלוקיו ומאפשר שיחה ומפגש עם ה'. אסור לפספס את הקירבה אלא להתחיל מיד "ה' שפתי תפתח..."
41. סכם את ההלכות בעמ' 75- סמיכות גאולה לתפילה.
- א. מתי יש חובה לסמוך גאולה לתפילה?
גם בשחרית וגם בערבית
- ב. מתי חמור יותר ההפסק בין גאולה לתפילה?
בשחרית חמור יותר.
- ג. בגלל איסור ההפסק למה אסור להפסיק ומתי מותר?
אסור להפסיק בבוקר לעניית אמן לקדיש, קדושה וברכו ובערבית מותר.
- ד. האם מותר לענות אמן אחרי סיום הברכות בק"ש?
בציבור עונים. בשחרית מחלוקת: הספרדים לא עונים. אשכנזים: מכוונים את הש"ץ לסיים הברכה בשקט כדי שלא יצטרכו לענות אמן או הציבור יסיימו יחד עם הש"ץ והרי אסור לענות אמן אחר ברכתיו.
- ה. אדם שאחר לתפילה והציבור עומד לפני שמונה עשרה, מה עדיף שיצטרף לציבור לתפילת עמידה, או יתפלל על הסדר ויסמוך גאולה לתפילה?
בשחרית יתפלל על הסדר ובערבית יצטרף לציבור ואח"כ ישלים. בגלל שבבוקר חמור יותר עניין סמיכות גאולה לתפילה.
- ו. מהי הכרזת ראש החדש? מתי יש לעשותה ולמה?
בראשי חדשים מכריזים שיש להוסיף "יעלה ויבוא" בערבית יכריז בין קדיש לתפילה. ובשחרית אין להכריז.

פרק ו- חתימת השער

42. חלקי התפילה עד עמידה מצביעים על נקודות מפגש בן האדם ואלוהיו עלמה מודה האדם בברכות השחר? ומה מתברר לאדם?
האדם מודה על הכוחות הפיזיים שה' מעניק לו מידי יום. מתברר לו שהאל מתגלה לכל אחד באופן אישי..
43. מה עושה האדם בפסוקי דזמרה? כיצד מתגלה האל?
משבח ומהלל את התגלות ה' בכל הבריאה. פסוקי דזמרה פותחים חלון רחב להתגלות האל בכל הטוב שמשפיע על העולם- מנהיג העולם
44. בקריאת שמע, איזה קשר בא לידי ביטוי בין האדם לקב"ה?
הקשר הרוחני המיוחד בין ה' לעם ישראל. ברית שמתחילה ביציאת מצרים. ברית הנשמרת בכל שנות הגלות הארוכות ברית הדורשת מחויבות ונאמנות מלבד האמונה קבלת עול מצוות- מפגש עם אלוהי ישראל.

תפילת עמידה:**שער ג = תשע עשרה ברכות. 80 - 96****46** מלא את הטבלה שלפנייך.

מספר הברכה	שם הברכה	תוכן
1	אבות	תאור גדולת ה' מעשיו- הזכרת ז'
2.	גבורות	שבח על גבורות השם- תחיית המתים
3.	קדושת ה'	האדרת האל קדושתו והמלכתו
4.	בינה	בקשה לחכמה
5	תשובה	בקשה לסיוע מה' ששייב אותנו בתשובה
6	סליחה	בקשה שימחול לנו.
7	גאולה	שיגאלנו מצרותינו.
8	רפואה	שירפא מכאובים ומחלות
9	פרנסה, ברכת השנים	שישלח ברכה בפרנסה
10	קבוץ גלויות	שיביא כל יהודי העולם לא"י
11	השבת המשפט	שתתוקן מערכת המשפט ע"י החזרת מלכות ה' ושופטיו.
12	מינים	השמדת האויבים והכופרים בתורתו.
12	צדיקים	להרים כבוד הצדיקים ולהיכלל בתוכם.
14	בניין ירושלים	בניין המקדש והחזרת השכינה.
15	מלכות בית דוד	בקשה לביאת משיח
16	שומע תפילה	קבול התפילות.
17	עבודה	החזרת עבודת הקרבנות
18	הודאה	הודאה על קבלת טוב הבורא.
19	שים שלום	השכנת שלום

47. מבנה הברכות- חלק את הברכות לשלוש קבוצות. תן שם לכל קבוצה. מה הקשר בין שם הקבוצה לתוכן הברכות ומהו ההיגיון במבנה הברכות?

שלוש ראשונות שבה, שבהן משבח המתפלל את בוראו, 13 אמצעיות שהן בקשות, בהן מבקש המתפלל צרכיו וצרכים לאומיים ומסיים בשלוש ברכות ההודאה, לאחר שביקשנו ראוי שנודה למלכנו.

45. עיין בדברי הגמרא ברכות לד ע"א (עמ' 82 למטה) וענה.

כיצד מסביר רב יהודה את מבנה סדר העמידה(שבת, בקשות והודאה)?

ראשונות - דומה לעבד שמסדר שבח לפני רבו,

אמצעיות - דומה לעבד שמבקש פרס מרבו,

אחרונות - דומה לעבד שקבל פרס מרבו ונפטר והולך לו".

כלומר, יש תחילה לשבח את הקב"ה ורק אח"כ לפרוס את הבקשות. בסיומן של הבקשות להודות לו על כך שהוא ישמע לבקשותינו וימלאן.

46. מדוע רב יהודה ממשיך זאת בעבד הפונה לרבו?

הגמרא בחרה במשל העבד, כי אנחנו עבדים של הקב"ה.

א. מטרת תפילת עמידה: 84-87

47. חז"ל קבעו לנו ברכות מסוימות שאותן אנו מחויבים לומר באופן קבוע ואין הדבר תלוי ברצונותינו האישיים, מדוע?

חכמים רצו לחנך אותנו לבקש מהקב"ה דברים חשובים באמת, ולא דברים קטנים שנראים לנו מאוד חשובים, כמו להצליח בטסט. (שזה חשוב, אבל זה לא עיקר בחיים ...).

48. עיין בברכות הרביעית עד התשיעית חלק אותן לשתי קבוצות, כתוב מה המכנה המשותף לכל קבוצה? הברכות כולן עוסקות בצרכים אישיים.

צרכים רוחניים 4-6

צרכים גשמיים. 7-9.

49. עיין בברכות העשירית עד החמש עשרה, מה המכנה המשותף לברכות אלו?

בקשות לאומיות- צרכי הכלל. קיבוץ גלויות

השבת המשפט

ברכת השנים

על הצדיקים

בניין ירושלים

משיח בן דוד

צרכי הפרט.

50. בשש הברכות הראשונות (4-9) מודגשים צרכי הפרט הרוחניים והגשמיים. אלו צרכים גשמיים תקנו חז"ל לומר, הסבר מדוע דווקא צרכים אלה.

בקשות לצרכים גופניים – בקשות רק לדברים חשובים לגוף באמת. והם : גאולה – שהקב"ה יגאל אותנו

מהצרות. רפואה – שנהיה בריאים. ברכת השנים – שיהיה גשם וברכה בפרות.

51. צרכי הפרט הרוחניים שתקנו חז"ל לומר הם : בינה, תשובה וסליחה, הסבר את חשיבותן של צרכים רוחניים אלה.

בקשות לצרכים רוחניים, שהם : בקשת דעת (שכל מה לבקש). לחזור בתשובה, ושהקב"ה יסלח לנו אם חטאנו.

52. מדוע נוסחו כל הברכות בלשון רבים?

כל המבקש על חברו נענה תחילה.

חכמים רצו לתת לנו להבין כי צריך לחשוב על כל עם ישראל, ולא רק על עצמי.

53. עיין בצרכים הלאומיים אותם תקנו חכמים לומר בתפילה והסבר מה חשיבותם. הדגם

א. בחז"ל יש המון התבוללות – לכן צריך להתפלל שכל עם ישראל יחזור לארץ ישראל.

ב. בארץ – חלק מהמדינות הערביות מסביבנו, וגם הרחוקות מאתנו (כמו אירן), מנסים להשמיד –

שלא תהיה יותר מדינת ישראל. בברכת "למינים" צריך להתפלל שהם יעלמו, ואנחנו נשאר.

ג. ביאת המשיח – כי כאשר המשיח יבוא – יהיה שלום בעולם, ויהיה הרבה יותר טוב לכולם.

54. לסכום, לאלה שלוש נקודות חשובות מחנכת התפילה את האדם מבחינת המבנה, התכנים והסגנון.

מבנה- אדם צריך לסדר את דבריו, לפתוח בשבח רק אח"כ לבקש ובסוף להודות.

תכנים לבקש צרכים חשובים ולא שוליים, לבקש על צרכי הגשמיים והרוחניים וכמובן על צרכי הכלל – העם.

הסגנון כתובות בלשון רבים לחשוב ולבקש בשביל כל העם. להתייחס לדברים העקריים ולא הטפלים ולכן ניסחו נוסח אחיד לכל

55. עיין בעמ' 87 והזכר, מדוע תיקנו שלוש תפילות ביום? ומהי תכלית התפילה?

חז"ל קבעו את התפילה שלוש פעמים ביום, בצמתים המרכזיים של החיים, כדי שהתפילה תשמש כמקור

שמדריך ומרומם את האדם במשך כל היום. בעמידה מול ה' האדם מתרומם ומקבל נקודת מבט אחרת על

החיים. הוא מזכיר לעצמו מה עיקר ומה טפל בחייו הגשמיים, ומכוון לחיים עם משמעות אישית

ולאומית. תכלית התפילה שהיא תמשיך להשפיע עליו ועל התנהגותו כל הזמן.

56. קרא את דברי הרב קוק וענה- מהו ההבדל בין אדם שמתפלל לאדם שאינו מתפלל?.

ההבדל שאופן חייהם של שני אלה שונה לגמרי: אותה שעה של תפילה, מטביעה חותם מיוחד על כל היום כולו.

ב. בקשות אישיות: עמ' 88-91

57. "ר' שמעון אומר.. אל תעש תפילתך קבע, אלא תחנונים" הסבר מהי תפילת הקבע לעומת תפילת התחנונים.

תפילת תחנונים פירושה לחדש בתפילה ולבקש בקשות אישיות.

תפילת הקבע- תפילה שאין בה חידוש.

58. במסכת עבודה זרה (עמ' 88 בחוברת) , באיזה ברכה לדעת כל החכמים היא מקום הוספת בקשות אישיות?

המקום המוסכם על כולם בברכת "שומע תפילה"

59. ר' חייא מציע אפשרות נוספת למקום שבו ניתן להוסיף בקשות אישיות, היכן?

ר' חייא להוסיף על פי הבקשה בברכה המתאימה.

רפואה לחולה – בברכת "רפאנו". ברכה להצלחה ופרנסה טובה – בברכת השנים.

60. ר' יהושע בן לוי מציע אפשרות נוספת להוספה של בקשות אישיות, היכן?

בסוף התפילה, אחרי "אלוקי נצור לשוני..."

61. הסבר את הדברים הבאים: "אמר ר' יהושע בן לוי... אבל אם בא לומר אחר תפילתו, אפילו כסדר יום

הכיפור אומר". מה מוסיף ריב"ל בדבריו שלא נאמר אצל ר' חייא וחכמים. הסבר את הביטוי "כסדר יום הכיפור".

לפי ריב"ל ניתן להוסיף בסיום התפילות בקשות כמה שרוצה.

ידוע כי בסיום תפילות יום הכיפורים ישנו סדר וידוי ובקהילות רבות הוא ארוך מאוד. ריב"ל טוען שאדם יכול להוסיף בסוף תפילה כמה בקשות אישיות שרוצה אפילו יהיה ארכן כסדר יום הכיפורים אין בכך מניעה.

62. הרב עמיטל (עמ' 90 בחוברת) מסביר, כי הסיבה להופעת מחשבות זרות בתפילה הוא חוסר הטבעיות

שבתפילה, מה הגורמים לכך שלעיתים התפילה אינה טבעית לאדם?

כאשר אני חוזר על אותם דברים אלפי פעמים, אני מפסיק לחשוב על מה שאני אומר, אלא אומר אותם סתם בלי לחשוב (בצורה אוטומטית).

זה מה שקורה לנו בתפילה, כאשר אנחנו חוזרים על תפילת שמונה עשרה 3 פעמים ביום, 18 פעמים בשבוע... לכן אנחנו מתחילים להגיד את התפילה סתם בלי לחשוב, תוך כדי שאנחנו חושבים על דברים אחרים לגמרי.

63. כיצד הוספת בקשה אישית יכולה להיות פתרון להצצת המחשבות הזרות באמצע התפילה?

כאשר אדם מתפלל על דבר שכואב לו בצורה אישית, הוא מתפלל מכל הלב. לכן, כאשר יגיע לדברים שלא קשורים אליו אישית – אלא לכל עם ישראל, הוא ימשיך להתפלל מכל הלב.

64. עיין בהלכה למעשה בעמ' 91 וענה על הסעיפים הבאים:

א. ציין שני מקומות בהם ניתן להוסיף בקשות אישיות בעמידה?

בברכת "שומע תפילה" ו בבקשה המתאימה כגון: בקשת רפואה ברפואה ועוד.

ב. הוספה אישית לפי שיטה אחת צריכה להיות בברכה מתאימה לבקשה. הדגם.

כאשר אני רוצה לבקש רפואה על בן משפחה יפתח קודם בנוסח הקבוע של הברכה, ואת בקשתו האישית יוסיף בסוף, לפני חתימת הברכה..

ג. אדם המוסיף בקשה אישית צריך להקפיד על תנאי חשוב, מהו?

אין ראוי להאריך בבקשות פרטיות במקומות אלו. שהברכות הפרטיות לא ישתלטו על הברכה עצמה.

ד. אדם הרוצה להרבות בתפילות אישיות היכן יכול לעשות זאת? למה במקום זה?

בסיום התפילה. מצד אחד, בחלק זה הוא עוד עומד לפני ה' (כל עוד שלא פסע שלושה צעדים לאחוריו) ולכן יש משמעות גדולה לבקשותיו, אך מצד שני אין הקפדה על שמירת האופי הכללי, כי אין זה נחשב מעיקר התפילה אלא רק תוספת.

ה. מהי העצה הטובה של הפוסקים לגבי בקשות אישיות?

כדי להשיג כוונה רצוי לשלב בקשות אישיות, אך עדיף שתהיינה קצרות.

מומלץ מאוד לכל אחד להשקיע מחשבה מועטת (עדיף לפני התפילה) ולראות כיצד הוא יכול מהמקום שלו להתחבר לברכות הקבועות.

ג. חזרת הש"ץ: 92-96

65. חכמים תיקנו שהש"ץ חוזר על תפילת העמידה בקול וזוהי חזרת הש"ץ. בגמרא מופיעה מחלוקת בין

חכמים לרבן גמליאל מהי התפילה העיקרית, האם זו שבלחש או זו שבחזרת הש"ץ.

קרא את דברי הגמרא במסכת ראש השנה לד ע"ב. (92 בחוברת במסגרת) וענה:

א. מדוע מקדים הש"ץ להתפלל בלחש, על פי רבן גמליאל?

כדי לסדר את תפילתו בקול. הכנה לש"ץ.

ב. מדוע לדעת חכמים חוזר הש"ץ ומתפלל את העמידה בקול?

להוציא את אלו שאינם בקיאים.

ג. מי סובר שתפילת הלחש היא העיקרית? הסבר.

חכמים – התפילה בלחש האישית היא החשובה. אומרים את חזרת הש"ץ רק בשביל מי שלא יודע להתפלל. הוא מתפלל עם השליח ציבור שאומר את התפילה בקול, ואם הוא לא מסוגל לחזור, לפחות יענה "אמן" על הברכות.

ד. מי סובר שתפילת הש"ץ היא העיקר? הסבר.
 רבן גמליאל – החשוב זו חזרת הש"ץ. מתפללים בלחש, כדי לעזור לחזן להתפלל כמו שצריך את חזרת הש"ץ.

ה. כיצד פסקו החכמים הראשונים והשו"ע במחלוקת זו?
 התפילה האישית – יותר חשובה. חזרת הש"ץ היא רק לעזור למי שלא יודע להתפלל לבד.

חזרת הש"ץ בימינו:

66. לאיזה צורך נועדה חזרת הש"ץ בימינו, הרי ישנם סידורים ונוסח התפילה מוסדר לכל, עיין בדברי השו"ע וענה.

אנחנו צריכים לשמור על מה שחכמים החליטו, גם אם הסיבה שהם הביאו, כבר לא חשובה. אין לבטל תקנת חכמים.

67. הרב יצחק יוסף נותן טעם לקיומה של החזרה. טעם אחד הקשור לתקנת חכמים וטעם אחד הקשור למציאות וטעם הקשור לענין הכוונה. הסבר.
 אין לבטל תקנת חכמים. במציאות יש אנשים שאינם בקיאים כגון: חוזרים בתשובה, כאלה שבאים רק לחגוג בר מצווה, וכן אלו שלא יודעים לכוון בברכת "אבות" הש"ץ מכוון יותר ומוציאים.

68. עיין בדברי הרמב"ם (עמ' 94 בחוברת) על אלו שני דברים צריך הציבור להקפיד בזמן החזרה? עומדים בשקט, וכולם עונים "אמן", גם מי שכן התפלל בשקט לבד – צריך לענות "אמן".

69. עיין בדברי השו"ע (עמ' 94 במרכז הדף) וכתוב מה מוסיף על דברי רמב"ם לגבי חובת הציבור בזמן החזרה?

כשש"צ חוזר התפילה, הקהל יש להם לשתוק ולכוין לברכות שמברך החזן ולענות אמן; ואם אין ט' מכוונים לברכותיו, קרוב להיות ברכותיו לבטלה; לכן כל אדם יעשה עצמו כאילו אין ט' זולתו, ויכוין לברכת החזן.

70. עיין בדברי המשנה ברורה. הוא מסביר את דברי הרמ"א על הצורך בעמידה בזמן החזרה, כתוב מהו הסברו.

עמידת הציבור בחזרה מבליטה שהכל "כאילו מתפלליו". הציבור אינו פסיבי הוא בעצם מתפלל שוב בהקשבה שלו במשך התפילה ובענייתו אמן לקול החזן. מכאן שחובת האדם כוללת שני דברים את התפילה האישית ואת תפילת הציבור המובלת בידי שליח הציבור, ושותף בה כל הציבור כולו באופן פעיל בעניית אמן ובעמידה.

71. סכס בקצרה את הטעמים לחזרת הש"ץ היום.

- א. לעזור למי שלא יודע להתפלל.
- ב. לשמור על מה שכחמים אמרו לנו לעשות. ("תקנת חכמים").
- ג. ליצור תפילה משותפת, שבה כל אחד חושב על כולם – על מה חשוב לעם, ולא על מה שחשוב רק לו. וזה דבר טוב יותר מאשר להתפלל רק על עצמי.

72. ממה יש להמנע בזמן חזרת הש"ץ

אין ללמוד תורה בעת החזרה, אין לעיין בעלונים וכדו', ובוודאי שאין לפטפט דברי חולין או להתעסק בדברים אחרים.

שער ד- תפילת עמידה כמפגש.

פתיחה- עמ' 102-100

כוונה בתפילה מושגת ע"י הרגשה שהקב"ה נוכח ונמצא כנגדנו וכן נדרש המפלל לשים לב לפירוש מילות התפילה.

1. עיין בדברי הגמרא סנהדרין (עמו 101 בחוברת) מה למדה הגמרא מן הפסוק "שיוויתי ה' לנגדי תמיד" שעוזר למתפלל לכוון בתפילה?
אדם צריך להרגיש כאילו השכינה אתו. הקב"ה נוכח אתו בזמן התפילה.
2. כדי להגיע למפגש משמעותי שיש בו כוונה בזמן תפילה, מה נדרש מן המתפלל שיהיה בתודעתו במהלך כל התפילה?
במהלך כל התפילה צריך להיות לו בתודעה שהוא עומד מול הקב"ה..
3. כיצד אדם יכול להגיע לכוונה על פי דברי השולחן ערוך (עמ' 101 בחוברת) לכוון בלבו מילות התפילה. לשים לב ולהבין כל מילה ומילה .
4. חכמים נותנים כלים שיכולים לעזור למתפלל להרגיש באופן ממשי את המפגש עם הקב"ה חלק כלים אלה לשתי קבוצות ותן דוגמא לכל קבוצה.
א. יצירת אווירה מתאימה לפני התפילה. - סביבה שאינה מסיחה את הדעת. כגון דברים החוצצים בינו לבין הקיר. להתפלל כנגד בגדים מצוירים. לא להחזיק בידים שטרוד מהם שמא יפלו ישברו או יפגעו בו.
ב. התנהגות בזמן התפילה. צעידת צעדים לפני התפילה כדי לבטא את הרצון להתקרב לפני ה'.
5. עיין בדברי ההלכה למעשה (עמ' 102 בחוברת) סכס.
א. כדי להגיע לכוונה בתפילה, מה על המתפלל לעשות?
כוונה- הסרת מחשבות המטרידות אותו.
ב. כיצד יש לו לסדר דבריו בתפילה. כתוב המשל והנמשל.
אדם העומד לפני מלך מסדר את דבריו ומתכוון כראוי לפני דיבורו, כך אדם העומד לפני מלך מלכי המלכים יארגן מחשבותיו ואת הדברים שהוא רוצה לומר ויכוון בהם יפה.
ג. האם נדרשת כוונה בכל ברכות עמידה, מה הדין אם לא כיוון? נדרשת כוונה ואם לא כיוון יצא בדיעבד.
ד. באיזה ברכה יש לכוון, ואם לא כיוון בברכה זו מה הדין היום? נמק.
ברכת "אבות" היום בגלל חסרון כוונה לא יחזור.

אחזקת חפצים בידיים:

אחזקת חפצים ביד או על הגב יכולים להפריע למתפלל, מכיוון שהמתפלל טרוד בהם או ירא. לכן עליו להמנע מאחזקתם כדי להשיג ריכוז וככונה.

6. עיין בעמ' 104 בדברי הגמרא במסכת ברכות. אלו דברים אין לאדם להחזיק בשעת התפילה הבא דעות שונות.

ברכות דף כג ע"ב

דעה ראשונה: אסור לאחוז ביד תפילין או ספר תורה בזרועו.

שמואל: אסור לאדם להחזיק בידו סכין ומעות וקערה וככר ועוד.

7. כיצד רש"י מסביר את טעם האיסור להחזיק דברים בידיו במהלך התפילה?
שאיך דעתו מיושבת עליו בתפילה וחושש שיפלו.

8. מהי הסיבה שאסור להחזיק ביד במהלך התפילה סכין, קערה, מעות וככר לחם? מהו העיקרון המשותף לכולם?

שמה תפול הסכין ותזיקנו והקערה תשפך, והמעות יאבדו, והככר יטנף.

9. עיין בדברי השו"ע (עמ' 105 בחוברת) מה מותר להחזיק ביד בזמן תפילה ומדוע?
מותר לאחוז מחזור תפילות בידו בשעה שמתפלל, כי צריך זאת לתפילה.

10. עיין בדברי הרב סופר(עמ' 105 בחוברת) מתי מותר לאדם להחזיק בידו ספר תורה ותפילין ומתי לא? מדוע
ואם יש אדם יושב שיכול לשמור לו יתן לו, או שניח על ספסל. אם הנחתו על הספסל גורמת יותר להסחת הדעת, כי חושש עליו עדיף שיחזיק בידו.

11. רחל הגיעה לתפילה כאשר בידיה ארנק, מה עליה לעשות עם הארנק בזמן התפילה? נמק.

אם יש לה מקום להניחו ואין חשש לארנק שתניחנו ואם אין לה כיס או אדם שישמור וחוששת לגניבתו עדיף שתחזיקו בידיה.

12. תפילה מתוך סידור אלקטרוני נחלקו בו הרב אברהם ליפשיץ והרב רוזן קראו את דבריהם וסכמו את דעותיהם?

הרב ליפשיץ

א. למדנו שאסור להחזיק חפצים ביד שחושש שיאבדו, יינזקו או יזיקו בנפילתם, מכאן שמכשיר אלקטרוני, שערכו גדול הרבה יותר אין להחזיקו ביד בזמן תפילה. הדבר אמור גם לגבי קריאת שמע, אפילו פסוקי דזמרא.

ב. בגמרא יש הסתייגות ממנהגו של אמימר להתפלל כשלולב בידו.

בכל זאת יש לעשות הבחנה. כל הדברים שנמנו בברייתא וע"י שמואל, וכן לולב שנזכר בסוגיית סוכה, הינם חפצים שאין בהם שימוש תוך כדי תפילה, ואין לכאורה כל חשש שהמתפלל יבוא להשתמש בהם תוך כדי תפילה. לעומת זאת סידור תפילה במכשיר אלקטרוני שגם משמש לקריאות טלפוניות או לקריאת מסרונים דבר שיכול להסיח את דעתו. אף על פי שמתמש בכך לתפילה יש חשש שישמשו לצרכים אחרים ואפילו לא ישתמשו בהם יש חשש משום מראית עין שאדם הרואה תמה איך אדם עומד כך לפני בוראו.

הרב רוזן:

לגבי סידור או מחזור שהם צורך תפילה התיירו להחזיק בזמן תפילה ואין שום סיבה לחלק בין סידר רגיל לאלקטרוני. ולגבי החשש שישמש ביומן או בטלפון זו גזירה מיותרת, שהרי לעיתים אדם מתפלל בסידור שיש בו חומש או תניא ולמה לאסור בגלל החשש שיפתח זאת?

13. קרא את ההלכה למעשה לגבי אחזקת חפצים בידיים בעמ' 108 בחוברת וסכם. צריך להימנע מלהחזיק ביד דבר שיכול לגרום להסחת דעת בזמן התפילה. אפילו לא דבר שיש בו טרדה, כי אין לעמוד מול מלך בצורה כזו. לגבי תפילה מתוך סידור סלולרי יש מחלוקת ויש מתירים אם יעבירו זאת ל"מצב טיסה".

איסור הסתכלות על חפצים ואנשים המפריעים לריכוז:

ביטול כוונת המתפלל יכולה להיגרם גם ע"י הסתכלות על חפץ או אדם.

14. עיין בדברי הגמרא בברכות (עמ' 108 בחוברת) מנין למדו שאסור שיהיה דבר חוצץ בין המתפלל לקיר? ומדוע?

בספר ישעיהו מסופר על המלך חזקיה שרצה להתפלל שנאמר: "ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל"

15. כיצד הרמב"ם מבאר את האיסור להתפלל כאשר משהו חוצץ בין המתפלל לקיר? כדי שלא יהא לפניו דבר שיבטל כוונתו.

16. מה פירוש אסור להתפלל כאשר הוא עומד כנגד "בגדים מצוירים"? אדם העומד לפניו ובבגדו יש ציורים המושכים את העין.

17. האם מותר לאדם להתפלל כאשר לפניו יש חבר הלובש חולצה שיש בה ציור מאחור? הוא בכלל דבר המסיח את דעתו ולכן יש להמנע מכך.

18. מה משתמע מדברי הרמב"ם לגבי האסור להתפלל מול דבר החוצץ בין המתפלל לקיר? הבעיה אינה בעצם החציצה אלא בכך שהיא מובילה לפגיעה בכוונתו של המתפלל. ממילא, ניתן להבין שבמצבים שבהם הדבר החוצץ אינו גורם להיסח הדעת - מותר להתפלל כנגדו.

19. הבא דוגמאות לדברים החוצצים בין המתפלל לקיר ומותר יהיה להתפלל כנגדם? נמק. דבר חוצץ שאינו מושך את העין

א. חפץ הנמצא בבית הכנסת לצורך התפילה: ספסל, סטנדר וכדומה.

ב. החציצה רחוקה ממנו.

ג. אדם אחר המתפלל יש הסבורים שגם אדם המתפלל חוצץ. לשיטתם לכתחילה יחפש מקום ליד הקיר, ואם אינו מוצא יסתכל בסידור או יעצום את עיניו

20. קרא את ההלכה למעשה בעמ' 110 וסכם במשפט אחד את איסור ההסתכלות על חפצים או אנשים המפריעים לריכוז.

צריך להתפלל במקום שאין חוצץ בין המתפלל לקיר. אם אינו מושך מותר. אין להתפלל נגד מראה או חלון עם השתקפות. אין להתפלל כנגד בגד שעליו מצוירים ציורים. אם אין ברירה יתפלל כשעיניו בסידור או יעצום עיניו.

התנהגות הסובבים:

חז"ל מנחים את הנמצאים בסביבת המתפלל כיצד ראוי ונכון לנהוג כלפיו וכלפי מקומו בזמן התפילה. מלבד יצירת אווירה מתאימה יש להקפיד על מקום והמרחב שבו האדם מתפלל, ובנוסף לכך יש להקפיד על התנהגות על עשיית פעולות פיזיות שהרי הן משפיעות על התודעה, כי "אחרי המעשים נמשכים הלבבות"

21. מהן שלוש הפעולות שנאסרו על אנשים הנמצאים בסביבת המתפלל? עיין בדברי השולחן ערוך בעמ' 110

א. אסור לעבור לפני המתפללים בתוך ד' אמות, אך מותר בצדיהם לעבור ולעמוד.

ב. אסור לשבת בתוך ד' אמות של מתפלל ויש להתרחק ממנו ד' אמות. אם עוסק בדברים שהם מתקוני התפילות... אינו צריך להרחיק.

ג. אם נשאר אדם יחידי מתפלל בבית הכנסת... חייב חברו להמתין לו עד שיסיים תפילתו, כדי שלא יתבלבל בתפילתו

22. מדוע נאסרה כל אחת מן הפעולות שציין השולחן ערוך?

פעולות אלו מסיחות את דעתו וגורמות לו להתבלבל או לחוסר ריכוז.

23. אדם שסיים את תפילתו וחברו שמאחוריו לא סיים, כיצד ינהג?

ימתין עד שחברו יסיים.

24. מתי מותר לעבור בידי המתפלל?

* לצורך מצווה עוברת כגון: כהן שרוצה לעלות לדוכן או אדם שרוצה לעלות לתורה או ללכת ללמוד תורה או כבוד הבריות

* במצבים כמו, אם נצרך לנקביו או אם רוצה להוציא תינוק שמפריע לתפילה.

* אם המתפלל עומד במקום שאינו מיועד לתפילה כגון: מסדרון

25. באלו מקומות אסרו חכמים להתפלל משום החשש ליצירת תחושה שאינה ראויה. עיין בדברי הגמרא

במסכת ברכות בעמ' 112 בחוברת.

ברכות י"ב

האסור להתפלל במקום גבוה ויתפלל, אלא במקום נמוך ויתפלל, שנאמר: "ממעמקים קראתיך ה' ", לפי שאין גבהות לפני המקום.

ברכות לד ע"ב

רב כהנא: חצוף מי שמתפלל בבקעה- מקום פתוח. רש"י - בבקעה, שכשהוא במקום צניעות חלה עליו

אימת מלך, ולבו נשבר.

26. אדם הנמצא בחיק טבע במסגרת טיול, כיצד יתגבר על האיסור להתפלל במקום פרוץ.

עוברי דרכים יכולים להתפלל בחוץ, אך חייבים לנטות לצד הדרך בכדי שלא יפריעו להם אנשים אחרים, ועדיף אף להתפלל ליד עצים או מבנה כל שהוא

27. ציינו שתי אפשרויות שבהם יותר לאדם להתפלל במקום גבוה מן השאר?

אם השטח המקום גדול מ 2- מטר על 2 מטר.

28. עיין בדברי סיכום ההלכה למעשה בעמ' 113.

א. כאשר אדם מתפלל במקום גבוה מעל שלושה טפחים מהו גודל השטח שעליו עומד?

ד אמות על ד אמות.

ב. תפילה במקום פרוץ, מה הדין? מה יעשה?

אם אפשר להתפלל בין העצים. ולהתרחק מן האנשים כדי שלא יפריעו להם.

ג. מדוע ראוי לקבוע מקום קבוע לתפילה?

מכיוון שידוע שזה מקומו הקבוע אינו מוסח או מוטרד ע"י אחרים.

ד. מה הדין לגבי תפילה סמוך לפתח בית הכנסת? נמק.

לא יתפלל אדם בסמוך לפתח בית הכנסת, אלא ייכנס שיעור 'שני פתחים' - בערך 65 ס"מ (אם זהו

מקומו הקבוע יש מקום להקל בכך). וכלשכון, יימנע אדם מלהתפלל במבואה שלפני דלת הכניסה.

29. מדוע יש לצעוד שלוש צעדים קדימה על פי דברי הרמ"א (עיין בעמ' 114).

בכך מבטאים קרבה ונגישות אל הקב"ה.

30. מדוע יש לעצור לפני שצועדים ולחשוב על מה שעושים?

הליכה זו מביאה לידי ביטוי את המעמד אליו אנחנו נכנסים

31. מדוע יש נוהגים לצעוד שלושה צעדים אחורה לפני הצעדים קדימה?

להראות אימה או הכנעה לפני המעמד, או מכיוון שאין מקום לצעוד קדימה נוהגים קודם לצעוד לאחור.

32. עיין בדברי הרב סופר מה משמעותם של הצעדים אחורה וקדימה? זכר למה עושין זאת?

מורה הכנעה לפני ה' יתברך שהוא מתפחד לגשת לפניו להתפלל... ועל כן הוא נרתע לאחוריו... וידע לפני

מי העמידה ויתפלל בכוונה עצומה לפני הא-ל הגדול הגבור והנורא.

33. מדוע הצעדים בסיום מתחילים ברגל שמאל? עיין בעמ' 116 בדברי המשנה ברורה.

כדי להראות שקשה לו להפרד מבוראו.

34. קרא את דברי הסכום הלכה למעשה וסכם:

א. מהמבטאים הפסיעות לפני התפילה?

נגישות או קרבה לפני ה'.

ב. מדוע ראוי להפסיק בין הפסיעות אחורה לקדימה?

כדי שלא יראה כהולך ובא.

ג. היכן פוסע בתפילה לאחור והיכן פוסע קדימה?

ולכן כשיגיע ל"תהלות לא-ל עליון" יחזור לאחוריו שלוש פסיעות, ולקראת סיום ברכת "ברכת גאל

ישראל" יפסע לפניו שלוש פסיעות."

ד. כאשר מסיים את התפילה ציין את הפעולות שצריך לעשות לפי הסדר והסבר.

כורע, כריעה ופוסע שלוש פסיעות לאחוריו

ואחרי שסיים פסיעותיו, בעודו כורע יפנה לצד שמאל ויאמר עושה שלום במרומיו" ואח"כ יפנה פניו

לימין ויאמר "הוא יעשה שלום עלינו".

ואח"כ ישתחוה למול פניו כעבד הנפטר מרבו,

ויסיים באמרו "ועל כל ישראל ואמרו אמן".

נהגו לומר אחר כך "יהי רצון שיבנה בית המקדש וכו'".

ה. מהו שיעורן של הפסיעות?

עקב בצד גודל.

ו. מדוע נוהגים לומר אחר התפילה "יהי רצון שיבנה בית המקדש?
 כי התפילה במקום העבודה, ולכן מבקשים על המקדש שנוכל לעשות עבודה ממש".

ז. מדוע עוקר את רגלו השמאלית וכן כורע לצד שמאל תחילה?
 להראות שעושה זאת בלב כבוד.

התנהגות מכובדת בזמן התפילה:

35. "אלו ברכות ששוחין בהם" הסבר מה פרוש "שוחין", ובאלו ברכות שוחין?
 שוחין הכוונה לכורעים. אבות והודאה.

36. מתי שוחין בברכה? מדוע שוחין?

בתחילה ובסוף. כאשר אדם עומד מול מלך, הוא מתנהג בצורה מכובדת ומנומסת,
 וכל שכן כאשר עומד הוא מול מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.

37. כמה צריכה להיות הכריעה? ובמה לא צריך להגזים הכורע ומדוע?
 הכריעה צריכה להיות עד שיתפוקו כל החוליות שבשדרה, כלומר שהחוליות שבעמוד השדרה יבלטו
 מגבו. ויכוף את ראשו וגבו עד שפניו יגיעו לגובה שבין ליבו למותניו, אבל לא יכוף ראשו עד חגורתו,
 שנראה כיוהרא.

38. מי פטור מכריעה באופן זה?

זקן או חולה שקשה לו להתכופף, ירכין את ראשו כמידת יכולתו.

39. מדוע כורע במהירות ומזדקף לאט?

ויכרע במהירות, להראות את השתקקותו לכרוע לפני ה' יתברך, וכשיזדקף - יזדקף לאט, כמי שמעוניין
 להמשיך לכרוע לפניו.

40. אלו פעולות נוספות אין לעשות במהלך התפילה? כיצד ינהג האנוס?
 לא יגהק, ולא יפהק; ואם צריך לפהק מתוך אונס, יניח ידו על פיו, שלא תראה פתיחתו.

41. עיין בעמ' 120 וכתוב על מה צריך להקפיד אדם בלבושו, כאשר עומד בתפילה?

כיסוי חלקים חשופים: ישנם חלקים בגוף שחשיפתם מביעה חוסר כבוד וביזיון למעמד, ועל כן הם צריכים
 להיות מכוסים בבגדים.

ביגוד מכובד: גם כשחלקי הגוף מכוסים, נדרש בנוסף לדאוג לביגוד שמכבד את האירוע. ביגוד מכובד

מתבטא בסגנון ובכיסוי מקומות נוספים.

42. מדוע יש הנוהגים לעצום עיניים בזמן התפילה?

חובת עצימת העיניים אינה נובעת רק מהצורך להתרכז ולא להיות מוסח ממה שקורה מסביב. נאסר על
 האדם לפקוח עיניו בשעת התפילה כי הוא "מסתכל בשכינה".

43. באיזה קול עליו להתפלל ומדוע?

בתפילת העמידה יש להתפלל בלחש. אין להגביה את הקול, אך חובה לומר את המילים בצורה כזו
 שיישמעו לאוזני המתפלל. הפוסקים הזהירו מאוד לבל יפריע לסובבים אותו. בדיעבד, אם אמר בלחש ולא
 השמיע לאזניו - יצא, כל עוד הוציא בשפתיו

שאלות שער ה' החלקים לאחר תפילת עמידה

1. מדוע קבעו חכמים לאחר תפילת עמידה קטעי תפילה נוספים?
לאחר שהגענו לראש הסולם והתפללנו תפילת עמידה אנחנו מתחילים לרדת . האדם נפרד בהדרגה מהקב"ה.
2. כתוב את שמות החלקים הנאמרים לאחר התפילה?
תחנון, אשרי, למנצח, ובא לציון.
שיר של יום, פיטום הקטורת, ועלינו לשבת.
3. מהו תחנון? מהו המבנה של תחנון ומה תוכנו של כל חלק?
תחנון תפילה הנאמרת כמעט בכל הימים ובה אדם מתוודה על חטאיו .
התחנון בנוי משני חלקים :
א. וידוי(אשמנו, בגדנו...) ואמירת י"ג מידות (ה' א-ל רחום וחנון) – (רוב האשכנזים אינם אומרים זאת.
ב. נפילת אפיים- יש הבדל בין ספרדים לאשכנזים באמירה. מזמור תהילים ולקט פסוקים האופי הוא של תחנונים ובקשות שירחם עלינו על אף חטאנו.
4. מהי נפילת אפיים וכיצד נוהגים לבצעה?
בחלק השני של תחנון נהגו ממש ליפול על פניהם היום רק מרכינים הראש על הזרוע.
5. באלו ימים אין אומרים תחנון?
שבת מועדים ראש השנה ראש חודש חנוכה פורים ובמנחה של ע"ש וימים טובים. מכאן שימי שמחה וחג אין אומרים.
ימים נוספים שלא אומרים : מנין שיש בו בעלי שמחה של מצווה(חתן בשבעת ימי המשתה, מנין שיש בו אחד מבעלי הברית אבי הבן המוהל והסנדק, גם בבית כנסת שעורכים ברית)
6. המזמור "אשרי יושבי ביתך", כמה פעמים נאמר בתפילת שחרית, מדוע הוא חשוב כל כך?
פעמיים. בפסוקי דזמרה ולאחר תפילת עמידה. אמירת הפסוק "פותח את ידיך..." מביעה את ההשגחה הפרטית של ה' על כל אדם ואדם.
7. מדוע תיקנו לומר את המזמור "יענך השם בעת צרה" ?
מזמור זה נאמר לפי שיש בו מעניין הישועה- ה' מופיע כמושיע האדם בשעת צרה. אינו נאמר בימי שמחה.
8. "ובא לציון גואל" מהו מבנה התפילה? מהו הרעיון העיקרי בכל אחד מחלקיה?

א. אוסף פסוקים במרכז הפסוקים יש את פסוקי הקדושה "קדוש קדוש קדוש" "ברוך כבוד ה' ממקומו" נאמרים ומתורגמים לארמית. קדושה זו יכולה להיאמר גם ביחיד. בניגוד לקדושה של עמידה שחייב מנין כדי לאומרה.

הנושא העיקרי: הרית הנצחית בין ישראל והקב"ה.

ב. תפילה מסודרת שחז"ל חיברו "ברוך ה... שבראנו לכבדו".

הנושא העיקרי- תפקידו של עם ישראל בעולם לפרסם את שמו של ה' בעולם. בכל אדם יש עוצמות אדירות בגלל יכולתנו להקשר לתורה.

9. הסבר את המונח "קדושה דסידרא", במה שונה קדושה דעמידה?

קטע התפילה "ובא לציון גואל" מפורטת בו אמירת קדושה והיא נקריית בשם "קדושה דסידרא". יכולה להיאמר שלא במנין בניגוד לקדושה בעמידה הנאמרת בחזרת הש"ץ ויש צורך במנין בזמן אמירתה.

10. ישנם שלושה קטעים נוספים הנאמרים בתפילה והם: שיר של יום, פיטום הקטורת ועלינו לשבת, באיזה סדר נאמרים? הצג את השיטות השונות.

<u>ספרדים</u>	<u>אשכנזים</u>
<u>שיר של יום</u>	<u>עלינו לשבח</u>
<u>פיטום הקטורת(אין כאלוקינו)</u>	<u>פיטום הקטורת(אין כאלוקינו)</u>
<u>עלינו לשבח</u>	<u>שיר של יום</u>

11. מדוע נוהגים לומר בתפילה "שיר של יום"?

בבית המקדש, כאשר הקריבו את קורבן התמיד בכל יום, שרו הלויים פרק המתאים לאותו יום. לכל יום בשבוע – יש שיר מיוחד בשבילו. אנחנו ממשיכים להגיד את אותם שירים בתפילת שחרית, שהיא במקום הקורבן.

12. מדוע שרו כאשר הקריבו את קרבן התמיד?

יש מצווה לקיים מצוות מתוך שמחה. השמחה הטובה באה בעזרת השירה. השירה מחברת את האדם לרגשות שלו, ומאפשרת לו להתחבר לקב"ה במחשבותיו. בכל יום שרו שיר אחר, כי בכל יום נברא משהו אחר. לכל יום בשבוע יש דברים המיוחדים לו. לכן לכל יום את השיר המבטא את המיוחד באותו היום.

13. מהי הפתיחה של שיר של יום ומדוע נוהגים להזכיר בשבת?

"היום יום בשבת, שבו היו הלויים אומרים בבית המקדש".

מזכירים את השבת, כדי שנזכור בכל יום את השבת, שהיא יום קדוש, ואינו כמו שאר ימים.

14. מהו פיטום הקטורת, מה הסיבה לאמירתו?

בבית המקדש היו מקריבים פעמיים ביום קטורת, בבוקר ואחר הצהריים. הקטורת נעשתה מאחד עשר סוגי צמחים שהיו טוחנים אותם יחד, ושמים אותם על גחלים – שיעשה ריח במקדש. התפילות כיום הם במקום הקורבנות. מכיוון שאין קטורת קוראים אותה וזה כאילו עשינו אותה. לפי הזהר, מי שאומר את פיטום הקטורת, הקב"ה מציל אותו מצרות שהיו צריכות להיות לו.

15. מהו אופן אמירת פיטום הקטורת ומדוע? מתי נאמר על פי הרמ"א ולמה?

רמ"א:

להקפיד על אמירתה מתוך הסידור. על מנת שלא ישכחו להזכיר אף צמח שממנו נעשתה הקטורת. כי אם הקטירו קטורת שחסר בה אחד מן הצמחים העונש מיתה. האמירה מחליפה את העשייה ולכן גם באמירה צריך להזהר. יש שלא אומרים בימות החול בגלל שאנו ממהרים לעבודה, ובמיוחד בסוף התפילה, ואנחנו לא נהיה מסוגלים להגיד את פיטום הקטורת כמו שצריך.

16. המשנה ברורה חולק על הרמ"א, מתי לדעתו יש לומר את פיטום הקטורת ומדוע? מה דינו של זה ששכח

להזכיר את אחד הצמחים?

לומר גם בימות החול את פיטום הקטורת, אפילו שנשכח לומר צמח אחד. כי רק כאשר הקריבו את הקטורת, היה מגיע עונש מוות למי שעשה אותה בלי אחד הצמחים. אבל מי שרק לא אמר את השם של אחד הצמחים, בטח שלא מגיע לו עונש. בכל זאת רצוי לקרוא את הרשימה מהסידור, כדי שלא לשכוח חלק מהצמחים. מי ששכח להזכיר צמח יצא ידי חובה.

17. מהי התפילה המסיימת את כל אחת מתפילות היום?

"עלינו לשבח"

18. מהו המבנה של עלינו לשבח ומהו הרעיון שמופיע בכל אחד מחלקיו?

מבנה:

א. מההתחלה ועד "ועל הארץ מתחת אין עוד".

אנחנו משבחים ומודים לקב"ה שהבדיל אותנו מן הגויים באמונתנו. אנו מאמינים באל אחד ולא כמו הגויים שמאמינים באלילים.

ב. מ"ועל כן נקווה" עד "ביום ההוא יהיה ה' אחד, ושמו אחד".

עוסק בחזון של ביאת המשיח. "תיקון עולם" על ידי שהקב"ה יתגלה לכל העולם.

19. מדוע ראוי לסיים את התפילה ב"עלינו לשבח"?

תפילה שראוי לסיים בה היא מבטאת את הרעיון של מלכות השם האוניברסלית. וזה יעודו של עם ישראל להביא את העמים לאמונה זו.

20. מהו הקדיש? מה מטרת אמירת?

תפילה הנאמרת בארמית ובא יש בקשה להתגדלות ולהתקדשות שמו של האל והתגלות מלכותו בעולם. במרבית הנוסחים מופיעה גם בקשה לקירוב הגאולה וביאת המשיח. מטרת אמירתו: להגדיל את השם של הקב"ה בעולם. (יתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה בעולם...). מתוך תפילה שהקב"ה יתגלה בעולם בצורה גלויה יותר בעולם, שכולם ידעו ויאמינו בקב"ה, ושעם ישראל הוא העם של הקב"ה.

21. כמה סוגי קידש יש. פרט וכתוב מתי נאמר כל אחד?

- א. חצי קדיש – זהו הקדיש הבסיסי. חלק זה משותף לכל סוגי הקדיש. בשאר הסוגים מוסיפים קטעים שונים.
- ב. קדיש שלם (שנקרא גם "קדיש יתום") – נאמר לאחר אמירת פרקי תהילים בתפילה. מוסיפים בו בקשה לשלום.
- ג. קדיש תתקבל – נאמר לפני סיום התפילה. מוסיפים בו בקשה שהתפילות שלנו יתקבלו.
- ד. קדיש דרבנן – נאמר לאחר לימוד תורה (גם לאחר "אין כאלוקינו" – כי אנחנו לומדים שם את "פיטום הקטורת"). מוסיפים בה ברכה למי שלומד הרבה תורה.

22. כתוב על מה יש להקפיד באמירת הקדיש?

א. לחשוב ולהתכוון לגדל את שמו של הקב"ה בעולם. ב. לענות "בכל כוחו" – "יהא שמיא רבא מבורך לעולם ולעולמי עולמיא" (יהי שם ה' מבורך לעולם ולעולמי עולמים).

23. מה שכרו של העונה אמן יהא שלמא רבא בכל כוחו?

קורעין גזר דינו. מבטלים כל גזירות קשות של העם.

תפילה כמפגש : סכום השער החמישי

הלכות שקבעו חכמים על מנת שמפגש התפילה יהיה משמעותי.

כוונה:

- א. המתפלל, יחשוב כאילו שכינה כנגדו, ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו עד שתישאר מחשבתו וכוונתו זכה בתפילה. ידמיין כאילו עומד לפני מלך ובוודאי יקפיד שדבריו יהיו מסודרים. על אחת כמה שעומד לפני מלך מלכי המלכים.
- ב. המתפלל צריך שיכוון בלבו פירוש המלים שמוציא בשפתיו. עליו לכוון בכל הברכות. אם לא כיוון יצא. חשוב לכוון לפחות ברכת "אבות" ואם לא כיוון אינו חוזר.

הכלים שנתנו חכמים למפגש המשמעותי מתחלקים לשתי קבוצות:

- א. כלים ליצירת אווירה מתאימה (לפני התפילה)
- ב. כלים להתנהגות בזמן התפילה.

יצירת אווירה לפני התפילה:

*אחזקת דברים בידיים:

1. דברים שאסור להחזיק: כל דבר שיכול להטרידו במהלך התפילה, או דבר שאין לו בו צורך:

שאינן ראוי לעמוד כך לפני לפני בורא עולם. דוגמאות: אין להחזיק ביד סכין ומעות וקערה וככר הרי אלו כיוצא בהן. (שמא יפלו ויפצעו או ישפכו או יתלכלכו) וכן אין להחזיק בידו תפילין או ס"ת בזרועו.

2. דברים שמוותר להחזיק: דברים שזקוק להם כמו: סידור או מחזור תפילה.

ספר תורה ותפילין שירא שמא יגנבו יש לבקש שישמרו לו אותם ואם אין מי שישמור וחושש מאוד להניחם על הספסל עדיף שיחזיקם, כי כך טרוד פחות.

3. תפילה מסידור אלקטרוני:

מחלוקת:

הרב ליפשיץ אוסר:

יש חשש שיבוא להשתמש בו בזמן התפילה, בגלל המסרונים שנכנסים וקל יחסית להפעיל אותם על מנת לעיין בהם. דבר זה מסיח את דעתו מן התפילה.

יש גם חשש למראית עין, שהעומד מן הצד יתמה הכיצד עומד אדם כך לפני בוראו - אמנם שפתיו רוחשות, אבל אולי זוהי שיחה שבין אדם לחברו שטילפן אליו, ולא אל בוראו!

הרב ישראל רוזן

א. סידור או מחזור הם לצורך התפילה וזה עוזר למתפלל ואין הבדל אם הסידור רגיל או אלקטרוני.

הסידור האלקטרוני הוא סידור לכל דבר.

ב. החשש שמא ישתמש ביומן וטלפון וכדו', ה'כרוכים' יחד עם הסידור האלקטרוני, זו גזירה חדשה שלא שמענוה. וכי נאסור להתפלל בסידור הכרוך עם חומש או תניא?

יש להעבירו למצב של טיסה ואז אין חשש להפרעה או הסחת דעת.

הסתכלות על חפצים ואנשים המפריעים לריכוז

- א. אין להסתכל על דברים שיכולים להסיח את הדעת ולכן אסור שיהיו דברים חוצצים בינו לבין הקיר, כמו מראה. (למדנו זאת מהמלך חזקיהו כאשר רצה להתפלל סובב פניו לקיר).
- ב. אסור להתפלל כנגד בגדים מצוירים שגורמים להסחת דעת.
- ג. מותר להתפלל כנגד דבר חוצץ שאינו מושך את העין - כמו: חפץ הנמצא בבית הכנסת לצורך התפילה: ספסל, סטנדר וכדומה. או שהחציצה רחוקה ממנו. או אם אין ברירה יעצום עיניו או יסתכל בסדור.

התנהגות הסובבים

1. איסור ישיבה - אין לשבת בתוך ארבע אמותיו של המתפלל עמידה, מלפניו מצדדיו ויש סוברים גם מאחוריו.
2. איסור מעבר - אין לעבור **לפני המתפלל** תפילת שמונה עשרה, בתוך ארבע אמותיו. אם סיים את תפילת העמידה, ומאחוריו נמצא אדם שטרם סיים את תפילתו, לא יפסע לאחור את שלוש הפסיעות אלא ימתין עד שחברו יסיים.

מותר לעבור בצדי המתפלל.

מותר לעבור כנגד המתפלל לצורך מצווה עוברת כגון: כהן שרוצה לעלות לדוכן או אדם שרוצה לעלות לתורה או ללכת ללמוד תורה

גם משום כבוד הבריות הרוצה להתפנות או להוציא תינוק שמפריע.

אם המתפלל עומד במקום שאינו מיועד לתפילה כגון: מסדרון מותר לעבור כנגדו.

מקום המתפלל

- א. אין לעמוד במקום גבוה מעל ג' טפחים, אלא כן שטח המקום גדול מ 2- מטר על 2 מטר. משום שזה נראה כגבהות לפני המקום. (יש להתפלל ממקום נמוך "ממעמקים קראתיך ה') אין להתפלל כאשר עומד על כסא אבן וכו' כי חושש שיפול ודעתו מוסחת.
- ב. אסור להתפלל במקום פרוץ, מכיוון שיש בזה חוסר צניעות. יש להתפלל במקום מוקף מחיצות אף שאינו מקורה, או למצוא מקום שיש בו עצים. יש להתרחק מעוברי דרכים כדי שלא יפריע הדבר לתפילה ויש בזה הסחת דעת.
- ג. קביעות מקום לתפילה: גם בית כנסת קבוע וגם מקום ישיבה קבוע.
- ד. לא יתפלל אדם בסמוך לפתח בית הכנסת, אלא ייכנס שיעור 'שני פתחים' - בערך 65 ס"מ. אם זה מקום קבוע יש להקל.

התנהגות בזמן התפילה:

צעדים אחורה וקדימה

א. משמעות: בהתחלה צועדים קדימה, כדי לבטא את הקרבה לקב"ה. ההליכה קדימה מבטאת את המעמד אליו אנחנו נכנסים אנחנו מתקרבים לשכינה.

אין צורך לעשות שלושה צעדים לאחור ואח"כ קדימה. עושים זאת רק אם אין לנו אפשרות לצעוד קדימה, אז הולכים לאחור ואח"כ צועדים קדימה. (יש שמסבירים את הצעדים לאחור כרתיעה ופחד להתקרב ואח"כ צועדים קדימה כדי להתקרב).

מי שנוהג לצעוד אחורה ואח"כ קדימה עליו לעשות הפסקה. לצעוד אחורה להמתין ורק אז לצעוד קדימה.

ב. "כורע, כריעה ופוסע שלוש פסיעות לאחוריו ואחרי שיסיים פסיעותיו, בעודו כורע יפנה לצד שמאל ויאמר עושה שלום במרומיו" ואח"כ יפנה פניו לימין ויאמר "הוא יעשה שלום עלינו" ואח"כ ישתחוה למול פניו כעבד הנפטר מרבו, ויסיים באמרו "ועל כל ישראל ואמרו אמן". עוקר תחילה רגל שמאל. וכן כורע תחילה לשמאל מראה שמסתלק בלב כבד. אם המקום דחוק יפסע שלוש פסיעות כל שהן. נהגו לומר אחר כך "יהי רצון שיבנה בית המקדש וכו'", כי התפילה במקום העבודה, ולכן מבקשים על המקדש שנוכל לעשות עבודה ממש".

***התנהגות בזמן תפילה:**

1. צריך לכרוע (שוחין) בשתי ברכות בהתחלה ובסוף. בברכות אבות ובברכת מודים. הכריעה צריכה להיות במצב שהחוליות שבעמוד השדרה יבלטו מגבו. ויכוף את ראשו וגבו עד שפניו יגיעו לגובה שבין ליבו למותניו. לא לכפוף יותר מדי שזה מראה יהירות. יכרע במהירות ויזדקף לאט. זקן או חולה ירכין כפי יכולתו.
2. לא יגהק, ולא יפהק; ואם צריך לפהק מתוך אונס, יניח ידו על פיו, שלא תראה פתיחתו.
3. ביגוד: ללבוש ביגוד מכובד ולא לחשוף אברים. יש ללבוש חולצה או חצאית ולכסות את הראש. אין להתפלל בנעלי בית או בכותנת לילה.
4. עצימת עיניים בזמן התפילה לא בשביל להתרכז, אלא על מנת לא להביט בשכינה העומדת מולך.
5. אין להתפלל תפילת שמונה עשרה בקול. אדם שעושה כך הוא קטן אמונה. צועק, כי חושב שה' אינו שומע את תפילתו. בתפילת העמידה יש להתפלל בלחש. חובה לומר את המילים בצורה כזו שיישמעו לאוזני המתפלל. מספיק אפילו בחיתוך בשפתיים.

שער ה' החלקים לאחר תפילת עמידה: 126 - 133

לאחר שהגענו לראש הסולם והתפללנו תפילת עמידה אנחנו מתחילים לרדת. האדם נפרד בהדרגה מהקב"ה.

א. אמירת תחנון:

התחנון בנוי משני חלקים:

1. וידו(אשמנו, בגדנו...) ואמירת י"ג מידות (ה' א-ל רחום וחנון) – (רוב האשכנזים אינם אומרים זאת).
2. נפילת אפיים- יש הבדל בין ספרדים לאשכנזים באמירה. מזמור תהילים ולקט פסוקים האופי הוא של תחנונים ובקשות שירחם עלינו על אף חטאנו. בעבר נהגו ליפול על פניהם ממש על הארץ. אך פוסקים חשובים פסקו שירכין ראשו וישעין את הראש על הזרוע.

מתי לא אומרים תחנון?

שבת מועדים ראש השנה ראש חנוכה פורים ובמנחה של ע"ש וימים טובים. מכאן שימי שמחה וחג אין אומרים ימים נוספים שלא אומרים: מנין שיש בו בעלי שמחה של מצווה(חותן) בשבעת ימי המשתה, מנין שיש בו אחד מבעלי הברית אבי הבן המוהל והסנדק, גם בבית כנסת שעורכים ברית)

סכום : תחנון במהותו מבטא צער וכאב . האדם לאחר הקרבה לה' בתפילת שומע חוזר למציאות ונזכר שמעשיו לא תמיד מבטאים את רצון ה'. חזרה זו למציאות מעוררת בושה ואיך בעצם העז לעמוד לפני הבורא כאשר הוא בעל חטאים .

ב. "אשרי" "למנצח" "ובא לציון"

אשרי:

זו הפעם השנייה שאדם אומר "אשרי". בפעם הראשונה נאמר מזמור זה ב"פסוקי דזמרא" מזמור זה חשוב ומבטא את השגחת ה' על כל אדם ואדם.

למנצח מזמור לדוד יענך ה' בעת צרה:

מזמור זה נאמר לפי שיש בו מעניין הישועה- ה' מופיע כמושיע האדם בשעת צרה. אינו נאמר בימי שמחה.

"ובא לציון"

תפילה זו מורכבת משני חלקים.

1. אוסף פסוקים במרכז הפסוקים יש את פסוקי הקדושה "קדוש קדוש קדוש" "ברוך כבוד ה' ממקומו" נאמרים ומתורגמים לארמית. קדושה זו יכולה להיאמר גם ביחיד. בניגוד לקדושה של עמידה שחייב מנן כדי לאומרה.

הנושא העיקרי : הרית הנצחית בין ישראל והקב"ה.

2. תפילה מסודרת שחז"ל חיברו "ברוך ה... שבראנו לכבודו".

הנושא העיקרי- תפקידו של עם ישראל בעולם לפרסם את שמו של ה' בעולם. בכל אדם יש עוצמות אדירות בגלל יכולתנו להקשר לתורה .

אין לצאת מבית הכנסת לפני אמירת ובא לציון.

סכום: אמירת תחנון, אשרי, למנצח, ובא לציון.

ג. סיום התפילה כולל שלושה חלקים נוספים: 137-134

הקטעים וסדר אמירתם:

<u>ספרדים</u>	<u>אשכנזים</u>
<u>שיר של יום</u>	<u>עלינו לשבח</u>
<u>פיטום הקטורת(אין כאלוקינו)</u>	<u>פיטום הקטורת(אין כאלוקינו)</u>
<u>עלינו לשבח</u>	<u>שיר של יום</u>

1.שיר של יום?

בבית המקדש, כאשר הקריבו את קורבן התמיד בכל יום, שרו הלויים פרק המתאים לאותו יום. לכל יום בשבוע – יש שיר מיוחד בשבילו. אנחנו ממשיכים להגיד את אותם שירים בתפילת שחרית, שהיא במקום הקורבן.

למה שרו כאשר הקריבו את קורבן התמיד?

יש מצווה לקיים מצוות מתוך שמחה. השמחה הטובה באה בעזרת השירה.

השירה מחברת את האדם לרגשות שלו, ומאפשרת לו להתחבר לקב"ה במחשבותיו.

בכל יום שרו שיר אחר, כי בכל יום נברא משהו אחר. לכל יום בשבוע יש דברים המיוחדים לו. לכן לכל יום את השיר המבטא את המיוחד באותו היום.

כיצד נוהגים להתחיל את השיר של יום?

"היום יום ... בשבת, שבו היו הלוויים אומרים בבית המקדש".

למה מזכירים בכל יום שזה "בשבת"?

כדי שזכור בכל יום את השבת, שהיא יום קדוש, ואינו כמו שאר הימים.

2. פיטום הקטורת :

למה אומרים את פיטום הקטורת?

בבית המקדש היו מקריבים פעמיים ביום קטורת, בבוקר ואחר הצהריים. הקטורת נעשתה מאחד עשר סוגי צמחים שהיו טוחנים אותם יחד, ושמים אותם על גחלים – שיעשה ריח במקדש. התפילות כיום הם במקום הקורבנות. מכיוון שאין קטורת קוראים אותה וזה כאילו עשינו אותה. לפי הזהר, מי שאומר את פיטום הקטורת, הקב"ה מציל אותו מצרות שהיו צריכות להיות לו.

אופן אמירת פיטום הקטורת:

רמ"א:

להקפיד על אמירתה מתוך הסידור. על מנת שלא ישכחו להזכיר אף צמח שממנו נעשתה הקטורת. כי אם הקטירו קטורת שחסר בה אחד מן הצמחים העונש מיתה. האמירה מחליפה את העשייה ולכן גם באמירה צריך להזהר. יש שלא אומרים בימות החול בגלל שאנו ממהרים לעבודה, ובמיוחד בסוף התפילה, ואנחנו לא נהיה מסוגלים להגיד את פיטום הקטורת כמו שצריך.

משנה ברורה:

לומר גם בימות החול את פיטום הקטורת, אפילו שנשכח לומר צמח אחד. כי רק כאשר הקריבו את הקטורת, היה מגיע עונש מוות למי שעשה אותה בלי אחד הצמחים. אבל מי שרק לא אמר את השם של אחד הצמחים, בטח שלא מגיע לו עונש. בכל זאת רצוי לקרוא את הרשימה מהסידור, כדי שלא לשכוח חלק מהצמחים. מי ששכח להזכיר צמח יצא ידי חובה.

3. עלינו לשבח. (עמוד 137).

התפילה המסיימת שחרית מנחה וערבית.

מבנה:

1. מההתחלה ועד "ועל הארץ מתחת אין עוד".
אנחנו משבחים ומודים לקב"ה שהבדיל אותנו מן הגויים באמונתנו. אנו מאמינים באל אחד ולא כמו הגויים שמאמינים באלילים.

2. מ"ועל כן נקווה" עד "ביום ההוא יהיה ה' אחד, ושמו אחד".
עוסק בחזון של ביאת המשיח. "תיקון עולם" על ידי שהקב"ה יתגלה לכל העולם.

למה התפילה מסתיימת בשיר של יום ועלינו לשבח?

הסיום התפילה מראה את מה שאנחנו עוברים בתפילה. שמחה גדולה על הקשר שלנו עם הקב"ה - שמחה שנמצאת ב"שיר של יום", ואז ברור שצריך להודות ולשבח את הקב"ה. את זה עושים בחלק הראשון של "עלינו". אבל אם אנחנו מצאנו את הטוב האמתי, אנחנו צריכים לחשוב על כל העולם, שלכולם יהיה טוב, ולא רק לנו. ואת זה אנחנו מבקשים בחלק השני של "עלינו לשבח".

סיכום: אמירת שיר של יום, פיטום הקטורת, ועלינו לשבח.

קדיש: עמ' 138

תפילה הנאמרת בארמית ובא יש בקשה להתגדלות ולהתקדשות שמו של האל והתגלות מלכותו בעולם. במרבית הנוסחים מופיעה גם בקשה לקירוב הגאולה וביאת המשיח

ארבעה סוגי ה"קדיש" ויחודו של כל סוג:

1. חצי קדיש – זהו הקדיש הבסיסי. חלק זה משותף לכל סוגי הקדיש. בשאר הסוגים מוסיפים קטעים שונים.
2. קדיש שלם (שנקרא גם "קדיש יתום") – נאמר לאחר אמירת פרקי תהילים בתפילה. מוסיפים בו בקשה לשלום.
3. קדיש תתקבל – נאמר לפני סיום התפילה. מוסיפים בו בקשה שהתפילות שלנו יתקבלו.
4. קדיש דרבנן – נאמר לאחר לימוד תורה (גם לאחר "אין כאלוקינו" – כי אנחנו לומדים שם את "פיטום הקטורת"). מוסיפים בה ברכה למי שלומד הרבה תורה.

תפקיד הקדיש בתפילה.

להגדיל את השם של הקב"ה בעולם. (יתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה בעולם...). מתוך תפילה שהקב"ה יתגלה בעולם בצורה גלויה יותר בעולם, שכולם ידעו ויאמינו בקב"ה, ושעם ישראל הוא העם של הקב"ה.

יש להקפיד בזמן אמירת הקדיש על:

- א. לחשוב ולהתכוון לגדל את שמו של הקב"ה בעולם.
- ב. לענות "בכל כוחו" – "יהא שמיא רבא מבורך לעולם ולעולמי עולמיא" (יהי שם ה' מבורך לעולם ולעולמי עולמים).
- ג. בחלק זה יש להתכוון מכל הלב, להגיד בקול רם שכולם ירגישו שאנחנו באמת משבחים את הקב"ה מכל הלב.

הדינים החשובים בקשר לאמירת הקדיש:

- א. אומרים אותו רק אם יש מניין.
- ב. מצריך כוונה.
- ג. חייבים לענות "אמן" למי שאומר קדיש.
- ד. צריך לעמוד ישר עם רגליים צמודות – כאשר אומרים את הקדיש.
- ה. השומע את הקדיש: אשכנזים – צריך לעמוד. ספרדים – מותר לשבת. אבל אם עמד בהתחלה – צריך לעמוד עד אחרי "אמן", יהא שמיא רבא".
- ו. כל העונה אמן יהא שלמא רבא בכל כוחו קורעין גזר דינו. מבטלים כל גזירות קשות של העם.
- ז. יש מקומות בתפילה שיש להפסיק לעניית אמן של קדיש.

שער ו-תפילת מנחה וערבית (עמוד 144).תפילת מנחה היא התפילה השנייה ביום והיא כנגד קרבן תמיד של בין הערביים.זמנה של התפילה:

- א. חצי שעה לאחר חצות היום ניתן להתחיל ולהתפלל מנחה. (חצות היום לאחר שעברו שש שעות זמניות), כלומר משש וחצי שעות זמניות, מכיוון שבערב פסח שחל להיות ביום שישי הקדימו להקריב את קרבן התמיד לכן ניתן להקדים.
- ב. הטוב ביותר להתחיל להתפלל מנחה בזמן שהקריבו את קרבן התמיד של בין הערביים בכל יום בבית המקדש. מתשע וחצי שעות זמניות.
- ג. זמן סיום עד השקיעה של השמש ואם לא הספיק אפשר עד צאת הכוכבים.

תפילת מנחה היא חשובה מאוד והיא דורשת מאמץ מיוחד. אדם נמצא בשיא פעילותו היומית והוא נאלץ לעזוב הכל ולהתפלל מנחה. דבר זה מבטא את אהבתנו לקב"ה ולמצוותיו, בעוד שהתפילות האחרות נעשות או בתחילת היום לפני היציאה לעבודה או בסיום פעילות היום. אדם נדרש לשים את כל טרדות היום בצד ולהקדיש את התפילה זהו ממש קידוש שם שמים. תפילה זו חשובה שגם אליהו הנביא הקב"ה ענה לו בתפילת המנחה

מבנה התפילה.

אשכנזים	ספרדים
אשרי	קורבנות
תפילת עמידה = חזרת הש"ץ.	אשרי
נפילת אפיים = קדיש	עמידה+חזרה
עלינו לשבח	תחנון (וידי = יג מידות) ונפילת אפיים
	קדיש ו "למנצח בנגינות"
	קדיש יתום ו"עלינו לשבח"

תפילת ערבית היא התפילה האחרונה המסיימת את היום ואינה כנגד קרבן ממש.איך מתחילים את תפילת ערבית, ולמה?

אומרים את הפסוק "והוא רחום יכפר עוון...". כי בתפילת שחרית ומנחה יש קורבן "תמיד" שמכפר לנו על החטאים שלנו. אבל בערבית אין קורבן. לכן מבקשים בתחילת תפילת ערבית שהקב"ה יסלח לנו על כל החטאים שעשינו היום.

מה אומרים בתפילת ערבית?

א. "והוא רחום" (לפי מנהגים מסויימים, החזן אומר גם חצי קדיש).

ב. "ברכו".

ג. קריאת שמע עם שתי ברכות לפני, ושתי ברכות אחריה.

ד. תפילת שמונה עשרה.

ה. עלינו לשבח.

תפילת ערבית היא חובה או רשות?

בבסיס שלה היא רשות, אבל העם קבל אותה על עצמו.

ישנו חלק חובה והוא קריאת שמע. התורה חייבה אמירתה לא רק בבוקר אלא גם בערב. "בשכבך ובקומך". נשים פטורות מערבית כי לא קבלו זאת עליהם.

ערבית לפי הרב חיים דוד הלויחשובה בגלל שתי סיבות:

א. דווקא בגלל שזה לא חובה, ואנחנו מראים שאנחנו שמחים ורוצים להתפלל.

ב. בלילה יש את "מידת הדין" – אין הרבה רחמים. לכן חשוב בלילה לבקש יותר רחמים.

תפילות בזמנים מיוחדים (תוספות לתפילה הרגילה). (עמוד 150).

הוספות בתפילת עמידה:

א. **במוצ"ש** – "אתה חוננתנו" – כאילו "הבדלה" באמצע התפילה. בברכת "אתה חונן לאדם דעת".

ב. **בראש חודש וחגים (כולל בחול המועד)** – "יעלה ויבוא" בברכת "רצה" לפני "מודים".

ג. **בחנוכה ופורים** – "על הניסים" באמצע ברכת "מודים".

ד. **בתענית (בצום)** – "עננו". ישנם מנהגים שונים באלו תפילות ומתי בתפילה אומרים אותו.

ה. **"עשרת ימי תשובה"** – בין ראש השנה ליום הכיפורים:

1. מסיימים "המלך הקדוש" במקום "האל הקדוש".

2. מסיימים "המלך המשפט" במקום "מלך אוהב צדקה ומשפט".

3. **מוסיפים 4 בקשות:** "זוכרנו לחיים". "מי כמוך אב הרחמים" – בהתחלת שמונה עשרה, ו"וכתוב לחיים טובים" ו"בספר חיים" בסוף שמונה עשרה

תפילת מוסף:

בימים בהם הקריבו קורבן מוסף מתפללים מוסף.

שבת, ראש חודש, מועדים, ראש השנה, יום כיפור.

מה מוסיפים בתוך תפילת מוסף, ולמה?

אומרים את הפסוקים האומרים מה צריך להקריב בקורבן מוסף של אותו היום. כדי להראות את הקשר בין התפילה לקורבן.

מתפללים מוסף כי לא יכולים להקריב את קורבן המוסף שהיה צריך להקריב באותו היום.

מה הנושא המרכזי בכל תפילות המוסף?

להתפלל לקב"ה שיחזיר את שכנתו למקדש, ואז נקריב את הקורבן כפי שכתוב בתורה, במקום רק להגיד מה היינו צריכים להקריב

אמירת הלל.

ההלל הוא חלק בתפילה היהודית הנקרא (לרוב בשירה) בימי חג ומועד לאחר תפילת עמידה, כדי להודות לאל ולשבח אותו. ההלל מורכב מהמזמורים קי"ג-קי"ח בספר תהילים

באלו ימים אומרים הלל?

ב 18 ימים אומרים הלל שלם: 8 ימי חג סוכות. 8 ימי חנוכה. יום טוב ראשון של פסח וחג שבועות.

למה לא אומרים הלל בראש השנה וביום כיפורים?

כי אלו ימים של דין ומשפט. וכאשר אדם נמצא בבית המשפט, מחכה להחלטת השופט לגביו, הוא לא אומר הלל....

למה אומרים הלל בשלושת הרגלים (פסח שבועות וסוכות).

כי זה חלק מהחג על פי פסוק בישעיהו "השיר (הלל) יהיה לכם כליל, התקדש חג."

למה אומרים הלל בחנוכה?

כדי לפרסם את נס הניצחון של המכבים על היוונים, ונס פח השמן.

למה לא אומרים הלל בפורים?

א. כי לא אומרים הלל על נס שקרה בחו"ל.

ב. כי קריאת מגילת אסתר היא במקום אמירת הלל.

ג. כי גם לאחר הנס – היהודים נשארו עבדי אחשוורוש.

מתי אומרים חצי הלל?

בראש חודש. חול המועד פסח עד סוף פסח.

האם מברכים על אמירת הלל?

א. על הלל שלם – מברכים לפני ואחרי ההלל.

ב. על חצי הלל: הספרדים: יש ספרדים שכן מברכים, ויש שלא מברכים. האשכנזים מברכים.

מה מברכים לפני הלל שלם?

ספרדים – "לגמור את ההלל".

אשכנזים – "לקרוא את ההלל".

מתי חכמים יכולים להחליט שיגידו הלל? ("לתקן לאמר את ההלל").

כאשר יש נס רציני שבעזרתו עם ישראל ניצל, או זוכה לגאולה, חכמים יכולים להכריז שביום זה יגידו הלל.

באילו ימים ולמה, החכמים בדורנו החליטו להגיד הלל?

א. ביום העצמאות – בגלל הנס שזכינו לעצמאות בארץ ישראל.

ב. ביום ירושלים – בגלל נס הנצחון ושחרור ירושלים. (נס שבמלחמה של 6 ימים בלבד, ניצחנו 3 מדינות ערביות גדולות. ירדן, סוריה ומצרים).

האם לפי כל הרבנים צריך להגיד הלל ביום העצמאות?

לא. לפי חלק מהרבנים לא אומרים הלל ביום העצמאות וביום ירושלים כי:

א. לא זכינו לגאולה השלמה.

ב. לא חשבו שזה נכון שבדורנו נכריז על יום שבו אומרים הלל. כי צריך בשביל זה רבנים גדולים כמו שהיו פעם.

תעניות ציבור (עמוד 158).

מהם התעניות (ימי הצום) שחכמים קבעו בעקבות דברים שקרו בחורבן בית המקדש?

- א. עשרה בטבת – התחיל המצור על ירושלים.
 ב. ב"ז בתמוז – האויבים הצליחו להיכנס לירושלים. ("הובקעה העיר").
 ג. תשעה באב – נחרבו בית מקדש הראשון ובית המקדש השני.
 ד. ג' תשרי – צום גדליה – שהיה מושל יהודי בארץ ישראל מטעם הרומאים, ונרצח בראש השנה.

האם רק הדברים האלו קרו באותם ימי הצום?

- לא. באותם ימים היו עוד הרבה צרות לעם ישראל. למשל ב"ז בתמוז המשנה מספרת ש:
 א. משה שבר את הלוחות הראשונים.
 ב. הפסיקו להקריב את קורבן התמיד במצור על ירושלים.
 ג. "הובקעה העיר".
 ד. אפוסטומוס שרף את התורה.
 ה. שמו פסל בתוך המקדש.

האם בצומות האלו אנחנו צריכים רק לצום על מה שקרה?

לא! כל אחד צריך לעשות בימי הצום האלו חשבון נפש לעצמו. לבדוק במה הוא בסדר, ואת מה הוא יכול לשפר ולתקן, כדי שזוכה לביאת המשיח.

האם מי שרק צם, עשה את מה שהיה צריך לעשות?

לא! מי שרק לא אוכל ולא שותה, וסתם ישן כל היום, או מטייל בשוק – הפסיד את החלק החשוב של הצום – החזרה בתשובה.

האם מספיק לחזור בתשובה, בלי לצום בתעניות?

לא! כי אומנם העיקר בצום זה לחזור בתשובה, כדי לקרב את הגאולה, אך חייבים לצום – כמו שאמרו לנו חכמים.

מה סדר התפילה בתפילת שחרית בתעניות?

- א. לאחר תפילת עמידה (תפילת שמונה עשרה) אומרים "סליחות" עם פסוקים וקנינות הקשורים לצום.
 ב. האשכנזים מוסיפים "אבינו מלכנו".
 ג. קוראים את קריאת התורה שמדברת על הקב"ה הסולח לעם ישראל לאחר חטא העגל. ("ויחל").

מה סדר התפילה בתפילת מנחה בצום?

- א. אשרי.
 ב. קריאת התורה שקראנו בשחרית ("ויחל").
 ג. אשכנזים – קוראים הפטרה. ("דרשו ה' בהמצאו").
 ד. תפילת שמונה עשרה.
 ה. בתפילת שמונה עשרה מוסיפים "עננו".
 ו. אשכנזים – "אבינו מלכנו".

מה מוסיפים לצום תשעה באב?

- א. הצום הוא מחכמים, והוא הקשה מכולם – כי ביום זה נשרף בית המקדש הראשון והשני.
 ב. מוסיפים "קנינות".
 ג. קוראים בערב את מגילת איכה.

תם ונשלם!

